

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

Čím se liší venkovská rodina od městské?

Bc. Anna Vysušilová

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Anna Vysušilová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Čím se liší venkovská rodina od městské?

Název anglicky

The Difference between a Village Family and a City Family

Cíle práce

Teoretická část bude vycházet z dostupné odborné literatury a elektronických zdrojů, které budou východisky pro zpracování části praktické. Hlavním cílem je zachytit a popsat rozdíly mezi venkovskou a městskou rodinou v oblasti kvality života. Dílčím cílem je popsání rozdílů v otázce rodinných vztahů, sladění práce a rodiny a volného času.

Metodika

Praktická část se zaměří na vybrané rodiny žijící ve městě a na venkově nacházející se ve Středočeském kraji.

Bude použito triangulace technik sběru dat a to konkrétně techniky fokusní skupiny a dotazníku. Na základě výsledků a dat dojde k popsání rozdílů mezi venkovskou a městskou rodinou.

Harmonogram práce:

Březen 2020 – specifikace metodiky, stručný obsah teoretické části práce

Srpen 2020 – zpracování teoretické části DP (úvod, popis metodiky, literární rešerše),

Říjen 2020 – vlastní terénní šetření

Prosinec 2020 – zpracování a odevzdání empirické části v první verzi

Březen 2021 – odevzdání kompletní DP se zpracovanými připomínkami

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

město, venkov, rozdíly, rodina

Doporučené zdroje informací

- BLAŽEK, B. – BLAŽEK, K. *Venkovy : [anamnéza, diagnóza, terapie]*. [Brno]: ERA, 2004. ISBN 80-86517-90-.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- MOŽNÝ, I. *Česká společnost : nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.
- MOŽNÝ, I. – JIRÁNEK, V. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.
- ŠUBRT, J. – UNIVERZITA KARLOVA. *Soudobá sociologie. VI, (Oblasti a specializace)*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2558-4.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

prof. PhDr. Ing. Věra Majerová, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 17. 3. 2021

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 19. 3. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 26. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Čím se liší venkovská rodina od městské?" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 27.3. 2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní prof. Ing. PhDr. Věře Majerové, CSc. za odborné vedení mé diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomohli s realizací praktické části práce.

Čím se liší venkovská rodina od městské?

Abstrakt

Práce se zabývá problematikou městských a venkovských rodin. Hlavním cílem práce je nalezení a následné popsání rozdílů mezi městskými a venkovskými rodinami v oblasti kvality života. Dílčím cílem je identifikace rozdílů mezi městskými a venkovskými rodinami týkající se sladění práce a péče o rodinu, rodinných vztahů a volného času. První část práce představuje teoretická východiska, která jsou rozdělena do stěžejních okruhů pro tuto práci. Těmi jsou: sociologie rodiny, charakteristika soudobé rodiny, město a venkov a kvalita života rodiny. Na základě teoretických východisek byly v praktické části stanoveny 4 výzkumné hypotézy, které byly následně ověřovány na základě výzkumu. Výzkumné hypotézy byly stanoveny následovně: matky venkovských dětí se po rodičovské dovolené vracejí zpět do práce později než matky z města, venkovské rodiny žijí soudržněji než rodiny z města, venkovské rodiny nevidí důvod rozlišovat rodinný a partnerský život a rodiny žijící na venkově tráví svůj volný čas spíše doma. Data v praktické části byla získávána nejdříve pomocí techniky *focus group*. Na základě prvotních dat byl vytvořen dotazník, který byl dále distribuován do obce Přistoupim a města Český Brod. Výzkumný vzorek obsahoval 106 respondentů a na základě jejich odpovědí byly 3 hypotézy potvrzeny a 1 zamítnuta. Bylo potvrzeno, že se matky venkovských dětí vracejí později do práce po rodičovské dovolené než matky z města, dále, že venkovské rodiny žijí soudržněji než rodiny žijící ve městě a venkovské rodiny nevidí důvod rozlišovat rodinný a partnerský život. Poslední hypotéza byla zamítnuta. Venkovské rodiny netráví svůj volný čas spíše doma. V závěru práce byly všechny výsledky shrnuty a okomentovány.

Klíčová slova:

město, venkov, rodina, městská rodina, venkovská rodina, volný čas, rodinné vztahy

The Difference between a Village Family and a City Family

Abstract

The thesis looks into the issue of urban and rural families. The main goal of this thesis is to identify and describe the differences between urban and rural families regarding their quality of life. The thesis' partial objective is to identify the differences between urban and rural families regarding the work-life and family care harmonization, family relationships and leisure. The first part of the thesis presents the theoretical foundations divided into essential areas for this thesis. Those are the following: the sociology of the family, the characteristics of the contemporary family, the city and the countryside and the quality of life of the family. Based on the theoretical basis, four research hypotheses were set in the practical part and later examined based on the research. The research hypotheses were set as follows: mothers of rural children return to work later after maternity leave than urban mothers, rural families have closer ties than urban families, rural families see no reason to distinguish between family and partner life, and rural families spend their free time mostly at home. The data in the practical part were obtained first using the focus group technique. Based on the initial data, a questionnaire was created and later distributed to the municipality of Přistoupim and the city of Český Brod. The research sample contained 106 respondents and based on their answers, three hypotheses were confirmed and one rejected. The thesis that mothers of rural children return to work later after maternity leave than mothers from the city, that rural families have closer ties than families living in the town and that rural families see no reason to distinguish between family and partner life. The last hypothesis was rejected. Rural families do not spend their free time more at home. At the end of the thesis, all results were summarized and commented on.

Keywords:

town, countryside, family, urban family, rural family, leisure, family relations

Obsah

1 Úvod	11
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Teoretická východiska	14
3.1 Sociologie rodiny	14
3.1.1 Teorie rodiny	14
3.1.2 Partnerství, rodičovství	16
3.1.3 Mezigenerační vztahy	20
3.2 Charakteristika soudobé rodiny	23
3.2.1 Definice rodiny a její funkce	23
3.2.2 Současná rodina	27
3.2.3 Krize rodiny	29
3.3 Město a venkov	30
3.3.1 Vymezení venkova a města	31
3.3.1.1 Venkovská a městská společnost	34
3.4 Kvalita života rodiny	37
3.4.1 Sladění práce a rodiny	37
3.4.2 Rodinné vztahy	40
3.4.3 Volný čas	42
4 Metodologie výzkumu	47
4.1 Cíl výzkumu	47
4.2 Výzkumné otázky a výzkumné předpoklady	47
4.3 Výzkumné metody a techniky	48
4.4 Výzkumný soubor	48
4.5 Ověření výzkumných předpokladů	52
5 Vyhodnocení a interpretace výsledků	54
6 Výsledky a diskuse	69
7 Závěr	72
8 Seznam použitých zdrojů	74
9 Přílohy	81

Seznam grafů

Graf 1-Respondenti dle věku a pohlaví.....	49
Graf 2-Místo bydliště do 18 let	49
Graf 3-Rodinný stav respondentů	50
Graf 4-Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	51
Graf 5-Počet dětí respondentů.....	51
Graf 6-Zaměstnání respondentů.....	52
Graf 7-Věk při nástupu nejmladšího dítěte do školky	55
Graf 8-Důvod nástupu nejmladšího dítěte do školky.....	56
Graf 9-Věk nejmladšího dítěte při nástupu matky do zaměstnání po rodičovské dovolené	57
Graf 10-Zaměstnání ženy před mateřskou dovolenou	58
Graf 11-Zaměstnanost ženy při chození nejmladšího dítěte do školky	58
Graf 12-Dovážení dětí do školek	59
Graf 13-Hlídaní dětí	60
Graf 14-Život s rodiči.....	60
Graf 15-Setkávání dětí s prarodiči	61
Graf 16-Soběstačnost rodičů respondentů	62
Graf 17-Péče o rodiče.....	63
Graf 18-Využití pečovatelských služeb	64
Graf 19-Délka soužití respondentů s jejich partnery.....	64
Graf 20-Oddělení rodinného a partnerského života	65
Graf 21-Tvrzení o rodině	66
Graf 22-Čas na koníčky	66
Graf 23-Účast na akcích pořádaných městem/obcí.....	68

Seznam tabulek

Tabulka 1-Rozdělení fokusních skupin.....	48
Tabulka 2-Respondenti dle věku.....	49

1 Úvod

Rodina je považována za základní stavební kámen v životě každého z nás. Rodina je jedinou sociální skupinou, ve které se nacházíme od svého narození. Učí nás, jak se chovat k ostatním, poskytuje nám zázemí a zkušenosti, které bychom jinde nezískali a chrání své členy. Z rodiny přejímáme mnoho věcí, které si mnohdy ani neuvědomujeme. Již v dřívějších dobách byla rodina vnímána jako jedna z nejzákladnějších skupin ve společnosti. Rodina prošla mnoha změnami a stále se mění. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla napsat diplomovou práci na toto téma.

Práce popisuje soudobou českou rodinu a snaží se najít oblasti, ve kterých se liší městská rodina od venkovské. Najít rozdíly mezi rodinami žijícími na venkově a ve městě je poměrně složité. Prvním důvodem je, že existuje mnoho hledisek, jak na problematiku nahlížet a druhým důvodem je fakt, že některé rodiny, které žijí na venkově, nejsou typicky venkovské. Často se setkáváme s tím, že lidé žijí sice na venkově, ale do práce (školy) dojíždí do města, což ovlivňuje jejich život a život celé rodiny. V dnešní době už je poměrně standardem, že lidé na venkově bydlí, ale žijí městským způsobem.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je dále rozdělena na čtyři další oblasti, a to sociologie rodiny, charakteristika soudobé rodiny, město a venkov a kvalita života. První část sociologie rodiny začíná historií zkoumání rodiny. V kapitole jsou vyzdvíženi jen někteří autoři, kteří se rodinou zabývali a zkoumali ji. Další kapitola zahrnuje téma partnerství a rodičovství. Tato oblast zaznamenala za poslední roky velké změny. Dříve bylo před mateřstvím vyžadováno manželství, což je v dnešní době již poměrně neaktuální. Lidé spíše volí neformální svazky. Téma partnerství a rodičovství se projevují i v další oblasti, která je popsána v kapitole následující, a to v mezigeneračních vztazích, které také oproti minulé době, zaznamenávají obrovské změny.

Druhou částí práce je charakteristika soudobé rodiny, která začíná definicemi současné rodiny, a to nejen z pohledu sociologie, ale také ekonomie. Dále jsou v kapitole popsány jednotlivé funkce rodiny. Navazující kapitolou je popis současné rodiny včetně jejich znaků. Poslední kapitolou druhé části je pak tzv. krize rodiny. Někteří autoři tvrdí, že se v současné době jedná o krizi rodiny, někteří jsou naopak toho názoru, že se jedná jen o její reorganizaci.

Problematika města a venkova je složena ze dvou kapitol, a to z vymezení venkova, což je stěžejní částí celé práce. Lidé obvykle používají jiné označení pro venkov, než je tomu v literatuře a každý si pod těmito pojmy představí něco jiného. Dále se také autoři neshodují

na tom, jak lze venkov a město vymezovat, a proto je této problematice věnována celá jedna kapitola. Navazující kapitolou je městská a venkovská společnost, která se již v dnešní době není příliš odlišná, ale přesto jsou zde popisovány některé rozdíly, které můžeme ještě dnes mezi venkovskou a městskou společností pozorovat.

Poslední třetí částí teoretické části práce je kvalita života, do které bylo zahrnuto sladění práce a domácnosti, což je obzvláště na venkově velmi obtížné a rodiče mnohdy musí volit mezi rodinou a svou prací. Dále kapitola obsahuje téma rodinných vztahů, konkrétně vztahu dítěte s otcem i matou a důležitost jejich přítomnosti při výchově. Celou teoretickou část uzavírá téma trávení volného času.

Na základě teoretických východisek byly zvoleny čtyři výzkumné otázky. První z nich je otázka týkající se nástupu matek z venkova a z města do práce po rodičovské dovolené. Druhá výzkumná otázka je orientována na generační soudržnost venkovských a městských rodin. Třetí výzkumnou otázkou v praktické části je otázka na oddělení partnerského a rodinného života městských a venkovských rodin. Poslední, tedy čtvrtá, otázka se týká trávení volného času rodin ve městě a na venkově. Ke všem výzkumným otázkám byly vytvořeny výzkumné předpoklady, které budou po vyhodnocení získaných dat buď potvrzeny, nebo vyvráceny.

Sběr dat bude probíhat jak pomocí kvalitativní, tak kvantitativní metody. Nejprve budou realizovány fokusní skupiny, které poskytnou data pro vytvoření standardizovaného dotazníku. Dotazník bude následně distribuován obyvatelům obce Přistoupim a města Český Brod, které leží ve Středočeském kraji. Data budou následně vyhodnocena, okomentována a znázorněna pomocí grafů.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je nalezení rozdílů mezi městskou a venkovskou rodinou v oblasti kvality života těchto rodin a následná interpretace nalezených rozdílů. Zkoumány budou rodiny žijící na území České republiky, a to konkrétně v obci Přistoupim a ve městě Český Brod. Obě oblasti se nacházejí ve Středočeském kraji v okrese Kolín. Hlavním cílem práce je nalezení rozdílů mezi městskou a venkovskou rodinou. Dílčími cíli je zodpovězení otázek týkajících se rodinných vztahů, sladění práce a péče o rodinu a trávení volného času.

2.2 Metodika

V praktické části bude pro zjištění rozdílů mezi venkovskými a městskými rodinami použita kvalitativní výzkumná technika focus group, díky níž budou následně sestaveny otázky do dotazníku. Jedna skupina při focus group bude čítat 5 osob a bude vedena online z důvodu špatné epidemiologické situace v ČR. Bude vytvořeno 6 skupin, dle věku a trvalého bydliště. Každá focus group bude probíhat podle předem připraveného scénáře. V dotazníkovém šetření bude záměrně vybrán vzorek respondentů, kteří se budou písemně vyjadřovat k otázkám, které budou sestaveny na základě dat z focus group. Výsledky dotazníků budou zpracovány do grafů a následně popsány.

3 Teoretická východiska

3.1 Sociologie rodiny

Kapitola začíná přehledem některých klasických teorií rodiny. Jedná se pouze o úzký výběr autorů, jak zahraničních, tak českých, kteří se zabývali problematikou rodiny. Dále jsou v kapitole rozvedena témata rodičovství, partnerství a mezigeneračních vztahů, což jsou témata, která v posledních letech zaznamenala velké změny.

3.1.1 Teorie rodiny

Počátky myšlení o rodině se opírají o dva hlavní zdroje, a to o historicko-právní školu a myšlení sociálních kritiků a reformátorů. Každý z těchto dvou zdrojů se zajímal o jiný typ rodiny. Historicko-právní škola zastávala názor, že předmětem zkoumání by měly být rodiny ve středních nebo vyšších třídách. Naopak reformátoři se soustředili na rodiny nižších vrstev, které byly ohrožené rychlým sociálním vývojem. (Možný, 1999, s. 23-24)

Vznik sociologie rodiny se datuje rokem 1855, kdy byla vydána kniha francouzského ekonom Fréderica Le Playe, *Evropští dělníci*. Tímto dílem se začaly zkoumat ekonomické a sociologické aspekty rodiny, které vedly ke vzniku empirické sociologie rodiny. Le Playe se věnoval především tomu, jak rodiny hospodaří s penězi. Snažil se najít kvantifikovatelné jednotky, kterými by studoval rodinný život. Těmito jednotkami stanovil finanční příjmy a výdaje rodin. Jeho teorie byla založena na faktu, že peněžní prostředky tvoří nedílnou součást života rodiny. Za nejpodstatnější informace považoval rodinný rozpočet. Informace o rodinném rozpočtu získával tak, že se zkoumanou rodinou žil jako podnájemník, aby získal co nejvíce informací o rodinném rozpočtu. Dal tak vzniknout metodě zúčastněného systematického pozorování a případovým studiím. Toto pozorování spočívá v soužití výzkumníka s pozorovanými účastníky. (Možný, 1999, s. 30-31)

Další, kdo přispěl k teorii rodiny, byl Émil Durkheim, který je považován za zakladatele moderní sociologie. Teorii rodiny formuloval ve svém díle *Úvod do sociologie rodiny* z roku 1888, ve kterém vychází z historicko – právní školy. Durkheim čerpal především z právních pramenů, které mu měly poskytnout přístup ke společenským jevům. Ve svém dalším díle, *Manželská rodina*, Durkheim mezi sebou porovnává soudobou rodinu (kterou označuje jako manželskou) a rodinu patriarchální. Patriarchální rodina je zde vymezována jako rodiče, jejich ženatí synové a jejich manželky a děti. Manželská rodina,

dle Durkheima, vznikla jako klan, ve kterém se postupem času vytvořila příbuzenská rodina. Díky dělbě práce ztratila rodina své funkce, a to náboženskou, politickou, ekonomickou a vojenskou. Dnešní rodina, dle jeho teorie, vzniká vyčleněním nukleární rodiny z příbuzenské rodiny. Za jádro rodiny považuje manžela a manželku, protože děti brzy opouští dům, a manželé se tak stávají jedinými trvalými členy rodiny a jejich vztahu se tak věnuje více pozornosti. Odchodem jednoho z manželů dojde k rozpadu rodinu. Durkheim se dále zabýval děděním majetku a sociálním statutem, které dříve byly základem rodiny, ale v dnešní době ztrácí na významu. (Možný, 1999, s. 27-28)

August Comte považoval rodinu za jednu ze tří základních opor, které ve společnosti udržují určitý řád. Rodinu vnímá jako základní jednotku každé společnosti. Její hlavní funkcí je tvorba základních a psychických rysů, které přispěly ke vzniku státu – z rodinného řádu se stal řád politický a díky tomu je to právě rodina, kde se tvoří všechny vztahy, které jsou dále funkční v celé společnosti. Např. z úcty dětí k rodičům se rodí úcta k autoritám, ze vztahu k sourozencům se rodí solidarita a sympatie k osobám sobě rovným. (Keller, 2005. s. 66)

Parsons vysvětlil důležitou otázku týkající se nukleární rodiny, a to je její zařazení do společnosti neboli její sociální stratifikaci. Dle něho jsou vztahy s širší rodinou nevýznamné. Významné je postavení otce, který právě svým postavením určuje zařazení celé rodiny do společnosti. Jeho úspěch znamená úspěch celé rodiny nebo naopak neúspěch znamená neúspěch celé rodiny. Parsonsova koncepce rodiny popisuje konzervativní rozdělení mužské a ženské dělby práce. Mužská role je zde chápána jako schopnost integrovat celou rodinu do co možná nejvyšší příčky stratifikačního žebříčku. K tomu, aby muž v tomto úkolu obstál, je nutné eliminovat jeho rodinné role, které určují statut rodiny, pouze na jednu roli, čímž ospravedlňuje dělbu práce mezi mužem a ženou. Ovšem díky nárůstu zaměstnaných žen, rozvodů a růstu sebevědomí žen již nemůžeme mluvit o tom, že status rodiny určuje muž. (Možný, 2008, s. 97)

I když sociologie rodiny nepatří k hlavním oborů sociologie, přesto se tímto tématem zabývá většina větších českých sociologů. Zájem o zkoumání sociologie rodiny se v české historii pojí s T. G. Masarykem, jehož přístup se řadí k psychologizující sociologii. Ve středu jeho zájmu stála především otázka ženské emancipace. (Možný, 1999, s. 35) Dalším významným českým sociologem, zabývajícím se rodinou, byl Inocenc Arnošt Bláha. Jako první ve svém díle Sociologie dětství formuloval pojem sociální situace. Dle jeho teorie

se lidé, kteří se vyskytují pohromadě, ocitají v sociální situaci, což znamená, že na sebe začnou vzájemně působit a jednotlivci začnou měnit své city, názory, ale i jednání. Bláha také ve svých dílech analyzuje příčiny krize, které umožňují rozbor růstu individualismu a jeho dopadu na rodinu. Individualismus se projevuje proměnou manželství z dřívější svátosti na smlouvu, a vznikem emancipačních hnutí. Bláha se dále opírá o téma moderní práce, která dle jeho názoru odvedla rodiče do zaměstnání. Uznává individualismus jako něco, co umožnilo jednotlivcům autonomii a svobodu, ale zároveň tím rodina ztratila svou soudržnost a rodinné vazby. (Janák, 2018)

Teoriemi rodiny se nezabývala pouze sociologie, ale např. také antropologie. Klasickou antropologickou a sociologickou teorii rodiny formuloval Peter Murdock v roce 1949, na základě studia dat od 250 společností. Jeho hlavním cílem výzkumu bylo studium struktur rodin a příbuzenství. Murdock definoval termín rodina jako společné sídlo, ekonomickou spolupráci a reprodukci. Jeho definice rodiny byla založena na čtyřech univerzálních znacích, kterými jsou: sexuální soužití rodičů, legitimní reprodukce potomstva, péče o děti a zodpovědnost za jejich výchovu a ekonomická spolupráce. Tyto znaky Murdock vyzdvíhal ve všech zkoumaných společnostech. Tato teorie je založena na předpokladech, které ovšem nereprezentují různorodé uspořádání rodiny v 21. století. (Karraker, Grochowski, 2012. s. 35) I přes vyvrácení některými výzkumníky se tyto znaky považují za základní a jsou dále zkoumány.

3.1.2 Partnerství, rodičovství

Spíše než s manželstvím, se dnes setkáváme s pojmem partnerství. Manželství je v dnešní době chápáno zcela odlišně než dříve, zatímco hodnoty rodiny jako takové přetrvávají. Obecná definice manželství je, dle Giddense, sociálně akceptovaný svazek dvou dospělých osob. (Giddens, 1999, s. 156) Podobnou definici můžeme najít i v české legislativě a to konkrétně v Novém občanském zákoníku, Hlava I, předpis č. 89/2012 Sb. Dle tohoto předpisu je manželství trvalý svazek muže a ženy, který vzniká svobodně se souhlasem muže a ženy, kteří se rozhodli do sňatku vstoupit. Dále je v zákoníku popsán hlavní účel manželství a tím je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.

Mladá generace neklade tak velký důraz na manželství jako tomu bylo dříve, a to i v otázce výchovy dětí. (Kuchařová, a další, 2019, s. 14) Od 90. let 20. století se v ČR

projevuje tendence k neformálním partnerským svazkům. Tato tendence souvisí se snížením porodnosti, sňatečnosti, zvyšující se rozvodovostí a zvyšujícím se věkem, při prvním sňatku. Na konci 20. století žili v nesezdaném páru většinou rozvedení lidé. Dnes se nesezdané soužití přesunulo na obyvatelstvo ve věku 25-34 let. (Český statistický úřad, 2014) Tato změna v chápání partnerství, rodičovství i intimity je dle Fučíka způsobena tím, že moderní rodina zaznamenává úbytek svých funkcí, změnu své velikosti a vztahu k ostatním institucím. (Fučík, 2013, s. 11-12)

Zásadní změnou v manželství byla touha po založení rodiny z lásky, na základě emocí, v první polovině 20. století, což do té doby nebylo běžné. Vznikla nukleární rodina, ve které panovala silná dělba práce mezi mužem a ženou. Šťastná rodina jako celek, znamenala štěstí jednotlivých členů rodiny. V 50. letech již do manželství vstupovali mladí lidé zpravidla z lásky. V 60. letech se ještě utvrzovaly postoje, že v manželství by měli být jen zamilovaní lidé. Cíl se v těchto letech již začínal měnit z původního štěstí celé rodiny na spokojenost jednotlivých členů rodiny, což vedlo k legislativním a praktickým změnám, jako je např. usnadnění rozvodu manželů nebo zrušení otcovské autority. Právě již zmíněný fakt, že je manželství založeno pouze na emocích a dohodě mezi partnery ho činí křehkým. (Dudová, Vohlídalová, 2005)

Jak již bylo zmíněno výše, mladí lidé již nepřikládají manželství takový důraz, jako tomu bylo dříve. Tento fakt dokládají data z průzkumu centra pro výzkum veřejného mínění z roku 2017. Mladí lidé opouští od sňatku a tolerují spíše jiné formy partnerství. Polovina respondentů se hlásí k názoru, že jeden rodič dokáže vychovat dítě stejně dobře jako oba rodiče dohromady. Polovina dotázaných také nebere sňatek jako podmínku k narození dítěte. (Kuchařová, a další, 2019, s. 34) Počet nesezdaných párů sice stoupá, ale k roku 2018 stále platí, že nejpočetnější skupinou jsou lidé, kteří žijí v manželství a to je konkrétně 46,7 % obyvatel starších 15-ti let. (Český statistický úřad, 2018)

Rodina je systém, který je složen z dalších subsystémů. Nejdůležitějším subsystémem je právě manželský (partnerský), který je základní, protože sehrává významnou roli ve všech vývojových fázích životního cyklu rodiny. Úspěch celé rodiny závisí na vztahu mezi mužem a ženou (mezi manželi nebo partnery), kteří svým vztahem dávají vzor pro vývoj svých dětí. (Sobotková, 2007, s. 26-27) Matoušek k tomuto subsystému ještě dodává, že je to spojení muže a ženy, ke kterému by děti neměly mít přístup. (Matoušek, 2003, s. 83) Dalšími subsystémy jsou rodičovský a sourozenecký. S vývojem rodiny se dočasně

vytvářejí i další subsystemy. Velmi důležitá je právě jejich dočasnost. Pokud tyto subsystemy přetrvávají příliš dlouho, značí to rodinný problém. (Sobotková, 2007, s. 26-27) Matoušek označuje tyto subsystemy jako spojenectví, vytvořené za určitým účelem. Jednotliví členové rodiny se spojují, aby společně dělali závažná rozhodnutí např. rodiče, aby pěstovali společný zájem (rodiče a děti), aby se definovali jako generace vůči jiné generaci, atd.. Každý jednatel má v podsystému své místo a roli. Přecházením rolí v jednom podsystému do jiné role v dalším podsystému dává jednotlivci pocit odlišnosti, zvláštnosti. Jednotlivé subsystemy by měly mít jasně definované hranice a za jasných podmínek jsou tyto hranice překročitelné. Pokud hranice nejsou stanoveny dojde buď k situaci, že všichni mluví do všeho a nic se nerozhodne tzv. prolnutí a znečistění kompetencí. Nebo může dojít k nepropustnosti hranic, kdy dochází k tomu, že jednotlivé subsystemy spolu nekomunikují a dochází ke štěpení rodiny na skupiny, které mezi sebou soupeří nebo se ignorují. (Matoušek, 2003, s. 83)

Dříve bylo manželství úzce spjato s mateřstvím, jedno následovalo druhé. Manželství i rodičovství byly považovány za závazky, které se vzájemně posilovaly. Pokud se podíváme dnes na vliv partnerství na rodičovství, stále dle výzkumů převládá názor, že šťastné partnerství je hlavním předpokladem pro rodičovství, ale zároveň většina lidí nepovažuje manželství jako podmínku pro narození dítěte. Rodičovství mimo manželství shledává více žen spíše jako novou životní dráhu než celoživotní strategii. Je sice patrná zvyšující se tendence narození dětí mimo manželství, ale je to způsobeno odkládáním manželství až do doby po narození dítěte. (Kvapilová Bartošová, 2006, s. 67-68)

Stejně tak jako manželství, tak i rodičovství prošlo zásadními změnami. V tradiční rodině bylo rodičovství považováno za nejpřirozenější věc na světě. Současná sociologie rodiny se snaží vysvětlit její nesamozřejmost. Mateřství se momentálně stává svobodnou volbou. Sociologie začalo rodičovství zajímat až v sedmdesátých letech, kdy klesla porodnost pod reprodukční míru. Do té doby se rodičovstvím zabývala spíše psychologie. Rodičovství se řadí do vývojové teorie rodiny, která je uspořádána do fází, mezi kterými existují určité přechody. Vnitřní vývoj rodiny je autonomní, nesleduje kalendářní ani biologický čas, protože např. rodičovská fáze může přijít v patnácti nebo čtyřiceti letech nebo třeba socializace, která probíhá celý život. (Možný, 1999, s. 123-125)

Pro rodičovství, dle Možného, bylo přelomové 20. století, kdy došlo ke změně rodiny, a to z důvodu vynálezu a všeobecnému rozšíření spolehlivé antikoncepce. Člověk se

začal vymykat z rukou přírody, která zajišťovala přirozenou reprodukci. Především vynález ženské antikoncepce způsobil převrat v oblasti rodičovství. Ženy od té chvíle mohly rozhodovat o tom, zda budou mít děti či nikoliv, a to bez omezení v sexuálním životě. I nezamýšlené početí bylo již možné uměle přerušovat potratem. Tyto způsoby korigování reprodukce našly své místo i ve společnosti, takže ženy za ně nebyly odsuzovány. Z tohoto důvodu je kult mateřství na ústupu, i když právě mateřství bylo dříve to, co ženu i rodinu chránilo. Právě antikoncepce umožnila ženám vystoupit ze soukromého prostředí rodiny do veřejného prostředí širší společnosti, což má za následek úpadek rodinného života a snížení porodnosti. (Možný, 2002, s. 22)

Současná doba má sice nižší porodnost, než tomu bylo dříve, ale dítě nikdy nebylo důležitější než právě dnes. Moderní rodina již klade velký důraz např. na dětství svých potomků, které bylo dříve úplně ignorováno. Obyvatelé západních států se začali plně orientovat na děti, až se dítě stalo nejvýše postaveným členem rodiny. (Dudová, Vohlídalová, 2005) Vývoj v chápání dítěte se stupňoval do 70. let 20. století, kdy začala vznikat hnutí za emancipaci žen. Od té doby se klade důraz na blaho jednotlivých členů rodiny a prohlubuje se tak individualismus. (Kuchařová, a další, 2019, s. 20)

Mikulková propojuje manželstvím s rodičovstvím. Je toho názoru, že dobré partnerství usnadňuje rodičovství. Manželství považujeme často za bezúdržbové, což je chyba. Důležitý je čas, který manželé nebo partneři mají jen pro sebe. Stačí pár minut, při kterých neřeší provozní problémy rodiny nebo výchovu dětí. Dle Mikulkové je tento čas velmi důležitý, protože díky němu dochází ke stabilizaci rodiny. (Mikulková, 2015, s. 33-36) V životě ovšem nastávají i situace, kdy musíme partnerství a rodičovství od sebe oddělit a to konkrétně při rozvodu nebo rozchodu. Je to situace, kdy sice partnerství skončilo, ale je nutné, aby rodičovství rozchod přežilo. V této situace často dochází k chybné komunikaci mezi partnery, kdy jeden partner mluví s druhým z role rodiče a druhý reaguje jako zraněný partner. (Kolařík, 2016, s. 11)

Otázkou neúplné rodiny se zabývá i Matějček. Konkrétně naráží na problém, jak se od sebe liší neúplná rodina (rodina má pouze jednoho z rodičů, ať už z jakéhokoliv důvodu) a úplná rodina, ve které jeden z rodičů nefunguje tak, jak by měl. Neúplné rodiny jsou tu již od pravěku. Dříve byly neúplné většinou z důvodu úmrtí jednoho z rodičů. Společnost měla tendenci vdovy, vdovce a sirotky chránit, protože to byla známka zbožnosti a ctnosti. Ve 2. polovině 20. století se rozmohl další důvod vzniku neúplných rodin a to rozvody. Vzhledem

ke snížení úmrtnosti lidí ve středním věku sice ubylo sirotků, ale naopak vzrostl počet rozvodů. Neúplné rodiny jsou mapovány v rámci sčítání lidu. Za neúplnou rodinu se považuje jeden rodič s minimálně jedním dítětem. Na neúplných rodinách se ze 34% podílejí rozvody a ze 30% úmrtí. V neúplné rodině je péče o dítě výhradně v kompetenci matky, což může být nebezpečné pro vývoj dítěte, protože dojde ke ztrátě otcovského činitele ve výchově. (Matějček, 2017, s. 35-37)

S partnerstvím a rodičovstvím je také úzce spjata výchova potomků. Dnešní moderní rodina si při výchově dětí klade dva cíle. Prvním je úspěch ve škole, později v životě. Druhým je rozvoj dítěte, seberealizace, vytvoření dětské identity tak, aby v dospělosti bylo nezávislé individuum, což napomáhá k růstu individualizace ve společnosti. Taková výchova ale vyžaduje rodiče, na které jsme dříve nebyli zvyklí. (Dudová, Vohlídalová, 2005) V současnosti se také můžeme setkat i s výchovou k rodičovství již na školách, protože děti již nemají možnost, jako tomu bylo dříve, čerpat ze zdravých vzorů svých rodin. (Kuchařová, a další, 2019, s. 20) Dnes se klade důraz na vliv rodičovské péče na vývoj dětské povahy a na duševní rovnováhu dospělého. Na druhé straně se ovšem čím dál tím méně vyžaduje, aby dospělý člověk zakládal rodinu. (Matoušek, 2003, s. 91)

3.1.3 Mezigenerační vztahy

Instituce rodiny se mění, jak již bylo v práci několikrát zmíněno. Pozornost českých sociologů rodiny se upírá na reprodukční strategii mladých lidí. Měli bychom se ovšem také více zaměřit na to, jak se modernizační procesy odráží v příbuzenských a mezigeneračních vztazích a jakým způsobem jsou jimi ovlivněny starší generace. (Sýkorová, 2006, s. 43)

V této kapitole je nejprve nutné definovat pojem generace. Tento pojem můžeme vysvětlit hned z několika hledisek. V každodenním životě se setkáme s demografickým významem slova generace a jsou do něho zahrnováni rodiče, prarodiče a děti. V demografii se generace vztahuje k biologické reprodukci rodu. Ze sociologického hlediska je generace velká společenská skupina, která se zformovala významnou společenskou událostí. Její zvláštnost spočívá v tom, že je průsečíkem biologického a sociálního života. Z původně populačního ročníku se stává sociální skupina. (Sak, Kolesárová, 2012, s. 35)

Česká společnost v současnosti stárne, přesněji řečeno počty seniorů se zvyšují stejně tak jako mediánový věk společnosti. (Kuchařová, a další, 2019, s. 191) Právě díky stárnutí populace se stává téma mezigeneračních vztahů čím dál tím více populárnějším. Stárnutí

populace znamená, že se bude Česká republika potýkat s problémem, kdy bude počet lidí v závislé populaci převládat nad ekonomicky produktivní populací. Tento problém má dvě řešení a to změna plodnosti českých žen nebo imigrace. Změna plodnosti by ovšem musela být tak velká, že by se zečtyřnásobila plodnost v generaci dcer, aby se vyrovnala dnešní nízké plodnosti, což je ovšem nerealistické. Problém lze tedy řešit přistěhovalectvím. Okolní státy již v multikulturní společnosti žijí již třetí generací. (Možný, 2008, s. 280-281) Stárnutí populace lze doložit daty ČSÚ, který k roku 2018 eviduje jako nejpočetnější skupinu právě seniory ve věku od 63 do 71 let, tedy generaci narozenou po 2. světové válce. Naopak nejméně početnou se stala skupina lidí narozena ve 2. polovině 90. let 20. století, kterým je momentálně 20 let. (Český statistický úřad, 2018)

V dnešní době je trendem posouvání stáří, které je základní životní etapou, se kterou se setká velká většina z nás. Je nutné se na tuto etapu připravit a k tomu napomáhají mezigenerační vztahy. V této přípravě sehrávají důležitou roli prarodiče, kteří jsou součástí rodiny. Právě prarodiče opravují např. dětský názor na stáří, který si dítě utváří na základě médií, ve kterých je každý senior vyobrazován jako člověk, který se zabývá jen péčí o sebe. Díky mezigeneračním vztahům dítě vidí celistvost života a dokáže pochopit potřeby, názory a chování napříč generacemi. Přínosů mezigeneračních vztahů je ještě mnohem více, ale nelze je všechny vyjmenovat, neboť se jedná o individuální záležitost, která závisí na mnoha dalších faktorech např. na frekvenci setkávání, dobrovolnosti nebo osobních vlastnostech. (Šimková-Koutová, 2020)

V oblasti mezigeneračních vztahů vyvstalo mnoho nových otázek i díky nárůst nových rodinných uspořádání. Nestabilita partnerských vztahů se promítá i do vztahů mezigeneračních. Při rozchodu partnerů se mohou změnit vztahy např. mezi prarodiči a vnuky, ale zároveň může dojít k objevení vztahů nových, které vzniknou novým vztahem jednoho nebo obou rodičů. Tyto vztahy jsou poté nepokrevní – adoptivní nebo nevlastní. Dnes již není raritou, že jeden člověk má např. osm prarodičů nebo má jiné prarodiče než jeho sourozenci. Všechny tyto události ovlivňují kvalitu a intenzitu mezigeneračních vztahů. (Kuchařová, a další, 2019, s. 198-199) Setkávání prarodičů s vnoučaty závisí na vztahu rodičů dětí s prarodiči, protože rodiče jsou v pozici zprostředkovatelů. Intenzita setkávání také závisí na rodové linii, tedy na tom, z jaké strany otce, či matky prarodič je. Rodiče svými rozhodnutími udávají prostor, který je prarodičům pro naplňování rolí otevřen. (Marhánková, 2015)

S prarodičovskými rolemi se setkáváme v praxi až nyní. Dřívější krátká průměrná délka života neumožňovala vznik trojgenerační rodiny. (Šimková-Koutová, 2020) Právě delší průměrná délka života umožňuje delší překrývání života dětí a rodičů. Z tohoto soužití vyvstává spousta nových otázek, na které ještě neznáme odpovědi, např. jak prožívají starší generace dnešní nekonvenční partnerskou a rodinnou kariéru svých dětí nebo vnuků? Jak tyto nekonvenční životní dráhy ovlivňují mezigenerační vztahy? (Sýkorová, 2006, s. 43-44)

Prarodiče fungují jako pomoc při hlídání, vyzvedávání dětí, starají se o děti, než rodiče přijdou z práce a mají tak nezanedbatelný vliv při výchově dětí. Prarodiče také nejsou tak orientovaní na úspěch dítěte jako jeho rodiče, takže na dítě nevyvíjí takový tlak. V rámci československé rodiny existuje dlouhá tradice zdůrazňující významnou úlohu prarodičů. Dříve byla nezbytná finanční nebo bytová pomoc starší generace, při zakládání rodin mladými rodiči. Starší generace měla velký význam v koordinaci práce a péče o děti. Právě díky prarodičům se mohly matky vracet dříve zpět na trh práce. (Šimková-Koutová, 2020)

I přes všechny přínosy, které jsou uvedeny výše, se rozsah společně tráveného času prarodičů s rodinou snižuje, což vede k problémům v rozvíjení partnerských i mezigeneračních vztahů a ve výchově dětí. (Kuchařová, a další, 2019, s. 198)

Jak již bylo řečeno výše, rodiče většinou pomáhají svým dětem se zvládnutím rodinného života. Přijde ovšem doba, kdy oni sami potřebují pomoci. Problematikou péče o seniory se zabývá Dudová. Konkrétně se zaměřuje na péči o seniory v teorii i praxi, jejímu mediálnímu obrazu, konkrétním příběhům a budoucí podobě této péče. Ve všech kapitolách jsou zmíněny genderové aspekty. Ráda bych se ovšem v této práci zaměřila na samotný závěr knihy, kde autorka odpovídá na otázky domácí péče o seniory. Dudová usuzuje, že současná opatření týkající se osob, které se starají doma o seniory, jsou nedostatečná. Dle autorky je nutné rozšířit síť terénních služeb péče tak, aby byla snížena zátěž domácí péče. Poukazuje také na fakt, že média především propagují domácí péči a rodinnou solidaritu. V závěru knihy je porovnávána domácí a institucionální péče a jako lepší možnost autorka shledává péči institucionální a to z hlediska pečujícího, který musí hradit náklady a nese s sebou rizika domácí péče v podobě: psychického a fyzického vyčerpání, zhoršení zdravotního stavu, přerušování kariéry, což může ohrozit nárok na důchod (dlouhodobá absence na trhu práce). Autorka i tyto důvody uvádí jako důkaz pro zvýšení platového ohodnocení lidí v pečovatelských profesích. Autorka knihu zakončuje citátem: *„Mezigenerační solidarita nemůže ve vyspělém sociálním státu fungovat pouze na bázi*

jednotlivých rodin, ale odehrává se na úrovni celé společnosti a jejích generací. Příběhy pečujících žen a mužů jsou příběhy obětavosti a lásky, ale také ukazují na rizika a problémové body poskytování neformální rodinné péče. Zajistit důstojné stárnutí a umírání pro všechny není možné bez veřejné podpory reagující na různorodé životní situace“. (Dudová, 2015, s. 166-167)

Dudová dále uvádí několik teoretických přístupů, kterými vysvětluje motivaci o stárnoucí členy rodiny. Prvním je teorie sociální směny, kdy děti vnímají jako svou povinnost starat se o své staré rodiče, kteří se o ně starali celý svůj život. Dalším přístupem je teorie závazku, která vychází z předpokladu, že péče o staré rodiče má základ v morálních a kulturních normách, které jsou dané ve společnosti. Naopak teorie vazby je založena na vnitřním poutu mezi dětmi a rodiči. Ve výzkumu je nejvíce používána teorie mezigenerační solidarity, ale zároveň je tato teorie kritizována, protože se zaměřuje na faktory, které vedou děti k péči o své rodiče, ale zároveň ignoruje konflikty a problémy vyvstávající z mezigeneračních vztahů a z péče o stárnoucí členy rodiny. Čím dál tím více populárnější se stává teorie ambivalence, která zdůrazňuje koexistenci jak pozitivních tak negativních prvků. Základem této teorie jsou rodinné role, které jsou často protichůdné, a proto vyvolávají ambivalentní pocity. (Dudová, 2015, s. 20-21)

3.2 Charakteristika soudobé rodiny

Soudobá rodina zaznamenává velké změny, které se projevují např. nesezdaným soužitím, odkladem rodičovství nebo změnou funkcí rodiny. Rodina je v dnešní době chápána zcela odlišně, než tomu bylo dříve, a právě z tohoto důvodu je toto téma zahrnuto i v této práci. Je nutné popsat, jak soudobá rodina vypadá. Kapitola je uvedena definicí rodiny a jejími funkcemi. Dále je zde popsána současná rodina a její znaky a na závěr je zde věnována pozornost tématu krize rodiny.

3.2.1 Definice rodiny a její funkce

„Hovoříme-li o stratifikaci, mobilitě, či ještě obecněji o struktuře a přetrvávání společnosti jako systému, neobejdeme se nikdy bez odkazu na rodinu. Tato instituce prochází lidskými dějinami a hraje zásadní roli při reprodukci všech existujících společností, a to v rovině sociální, kulturní i biologické.“ (Fučík, 2013, s. 11)

Giddens popisuje rodinu jako skupinu osob, mezi nimiž jsou přímé příbuzenské vztahy. Dospělí členové této rodiny mají za úkol vychovávat děti a za jejich výchovu nesou zodpovědnost. Příbuzenství je zde popisováno jako vztah vznikající sňatkem nebo pokrevními vazbami. (Giddens, 1999, s. 156) Často se můžeme setkat s tím, že lidé nerozlišují pojmy rodina a domácnost. Na tento problém upozorňuje Možný, který oba pojmy vysvětluje následovně. Rodina vzniká až narozením prvního dítěte a vyznačuje se pokrevním poutem, zatímco domácností je soužití páru (stejného nebo opačného pohlaví) nebo větší skupiny, kterou může buď spojovat pokrevní pouto, nebo nemusí. (Možný, 1999, s. 17)

Specifičnost rodiny jako sociální skupiny udává hlavně fakt, že v rodině se člověk ocitá od narození. Někdy se s nadsázkou uvádí, že rodina je vzácným typem sociálních skupin, která se liší od ostatních druhů tím, že své členy sama vyrábí. Rodina je malou, neformální, primární skupinou. Charakteristickým znakem je soužití muže a ženy a jejich potomků, tedy soužití osob se vztahy příbuzenskými pokrevními (rodiče a jejich děti) i nepokrevními (manželé, partneři). V případě adopce, samozřejmě chybí pokrevní příbuzenský vztah. Ve všech těchto případech hovoříme o rodině nukleární, která je definována jako rodinná skupina, žijící ve společné domácnosti, skládající se z rodičů a dětí (vlastních nebo adoptovaných). Tato skupina se vyznačuje uzavřeností, intimitou a důvěrnými osobními kontakty). Může se zdát, že určité formy nukleárních rodin nalezneme ve velké většině společností, ale mnoho dnešních sociologů toto tvrzení zpochybňuje na základě vývoje především západních společností. Rostoucí bohatství, vysoká životní úroveň i sociální zajištění umožnily vysoký nárůst alternativních rodinných uspořádání a odklon od nukleární rodiny. (Šubrt, a další, 2014, s. 11) V rámci rodiny se také můžeme setkat s pojmem širší rodina nebo rozšířená rodina, která je opakem nukleární rodiny a do které řadíme např. třígenerační rodiny, které se skládají z nukleární rodiny rodičů a minimálně jedné nukleární rodiny dítěte. (Fišerová, 2018) V dnešní době se ovšem jen zřídka setkáme s tím, že spolu rozšířená rodina žije. (Reichel, 2008, s. 178)

Podíváme-li se na počátky rodiny, převládala tzv. rodina patriarchální, tedy taková rodina, ve které měl hlavní slovo muž, a ženy měly nízké postavení. Toto uspořádání rodiny vydrželo až do Středověku. Po příchodu industrializace a urbanizace se začala výrazně měnit struktura rodiny, a to v důsledku změny životního stylu a povolání. Začalo být standardem, že žena se dokáže uživit sama, protože má placenou práci a není závislá na manželovi. Tato

změna životního stylu se odrazila i na vztahu s prarodiči. Již nebylo samozřejmé, že rodiče a prarodiče žijí na jednom místě a mají společné hospodářství, které je zdrojem obživy. (Jandourek, 2012, s. 196)

V 21. století je nutné do definice rodiny zahrnout i demografické změny rodiny, proto již autorka Karraker uvádí rodinu jako skupinu jednotlivců, kteří jsou spojeni krví, manželstvím, adopcí nebo společně sdílenou domácností. Definice rodiny obsahuje i pojem fiktivní příbuzní a ostatní, kdo hrají zásadní roli v životech členů rodiny. Tato definice odráží změny v rodinné demografii, kterými jsou úmrtnost a plodnost, stejně jako migraci a rostoucí význam nadnárodní rodiny. (Karraker, Grochowski, 2012, s. 4)

Rodinou se zabývají i jiné vědní obory jako např. ekonomie, která považuje rodinu za starou instituci, která byla v předindustriální době ekonomickou jednotkou (pokud pomineme biologickou funkci rodiny). Se začátkem průmyslové revoluce docházelo ke značným změnám. Rodina se začala měnit v soukromou skupinu, která je oddělena od vnějšího světa. Byla to přirozená reakce na tlak vnějšího konkurenčního prostředí. Byl patrný silný individualismus způsobený tržním hospodářstvím, který byl tlumen právě solidárními vztahy mezi členy rodiny. V dnešní době ekonomie považuje za rodinu jednotku bez ohledu na její vnitřní strukturu. Ekonomie opomíjí fakt, že většina rozhodnutí je přijímána v rámci sociální kolektivity, která se skládá z muže, ženy a dětí. (Václav Jurečka, 2018, s. 153)

Rodina je považována za nejdůležitější společenskou skupinu a instituci, která je základní částí sociální struktury a základní ekonomickou jednotkou. Hlavní funkcí rodiny je reprodukce tzn. udržení lidského druhu a výchova neboli socializace potomků. Dále má rodina za úkol přenesení kulturních vzorů. (Šubrt, a další, 2014, s. 11) Rodina zajišťuje ještě mnoho dalších funkcí. První funkcí je funkce biologická (reprodukční), která zajišťuje plození dětí, a tudíž pokračování rodu. Tato funkce také slouží k uspokojování sexuálních potřeb. (Majerová, 2000, s. 52) Kraus a Poláčková ještě doplňují tuto funkci o zásah státu do oblasti péče o rodinu. Společnost má zabezpečit svůj perspektivní rozvoj, k čemuž potřebuje stabilní reprodukční základnu a podporu státu, který rodiny podporuje řadou sociálních opatření. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 78-79)

Druhou funkcí je ekonomická funkce, která zajišťuje peníze pro obživu rodiny. U této funkce jsou různé možnosti společného hospodaření, např. dvoukariérové manželství, ve kterém oba rodiče vydělávají peníze a výchovu dětí zajišťují pomocí tzv. námezdních sil.

(Majerová, 2000, s. 52) Jednotliví členové rodiny se v rámci svého zaměstnání zapojují do výrobní a nevýrobní sféry. Jako celek se ovšem rodina projevuje jako spotřebitel, na kterém je současný trh závislý a chová se jako autonomní systém. V rámci rodiny dochází také k rozhodnutím, která vedou k využití materiálních a finančních prostředků. Výdaje a zdroje jsou odlišného charakteru, takže rodinné přerozdělování má významný sociální charakter. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79)

Další funkcí rodiny je funkce socializační a kulturní, která se týká především dětí. Zajišťuje jejich výchovu, formování jejich životního stylu a vzdělávání. Dále se díky této funkci předávají dětem tradice, zvyky, obyčeje a kulturní hodnoty. Rodina své děti sociálně začleňuje a zajišťuje jim sociální status neboli prestiž. Dále je dítě díky své rodině začleňováno do komunit, sociálních sítí a získává příslušnost k etnické skupině. (Majerová, 2000, s. 52) Kraus a Poláčková uvádějí funkci socializačně-výchovnou. Rodina je první sociální skupinou, která dítě učí, jak se přizpůsobit sociálnímu životu. Socializace zde znamená působení rodiny na své členy. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79-80) Rodina je regulátorem nežádoucích činností např. drog, sociální patologie. U jedince bez rodinného zázemí bývají tyto činnosti odhalovány později a jsou teda i později léčeny. (Šulová, 2016) Havlík u této funkce ještě zmiňuje vztah ke škole jako k instituci, která převzala vzdělávací úkol rodiny. Škola se stala složkou životního stylu rodiny. Z historického hlediska škola vyvázala děti z ekonomické aktivity, která byla v jejich věku předčasná, prodloužila dětství a zdůraznila nutnost děti chránit a pečovat o ně. V dnešní době má škola vzdělávat a v některých případech také napravovat nefunkčnost některých rodin. Funkce rodiny a školy se doplňují. (Havlík, Kořa, 2007, s. 45-47) Stejně tak Singly upozorňuje na to, že škola je oporou současné rodiny a přispívá ke změně statusu rodiny. (Singly, 1999, s. 22)

Poslední funkcí je funkce emocionální neboli citová. Tato funkce uspokojuje citové potřeby jednotlivých členů rodiny a poskytuje jim pocit vzájemné podpory a jistoty. (Majerová, 2000, s. 52) Emocionální funkci není schopna v uspokojivé míře naplnit žádná jiná sociální instituce. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 82)

Havlík ještě uvádí další funkci rodiny, a tou je tvorba domova. Tato funkce je spjata s emocionální funkcí a je posilována makrosociálními procesy. Došlo k oddělení veřejného a soukromého prostoru, díky nové dělbě práce, která přesunula velkou část mimopracovní činnosti mimo rodinu. Hlavním článkem soukromého prostoru, do kterého se člověk denně vrací, je rodina a její užší i širší prostředí, které tvoří prožitek domova. Člen rodiny se

v tomto prostředí odreagovává od problémů, které vznikají ve veřejném prostoru. Právě požadavky veřejného prostoru a oslabení výnamu ostatních funkcí význam domova zvýrazňuje. (Havlík, Kořa 2007, s. 70-71)

Změny funkcí rodiny zásadně přispěly ke změně vztahů v rodině. Tyto změny vyvolaly další otázky týkající se úlohy otce a úlohy zaměstnané matky v socializaci dítěte. (Havlík, Kořa, 2007, s. 78-79)

3.2.2 Současná rodina

Soudobá rodina je různorodá, a to nejen z hlediska soužití, ale také z hlediska drah formování a životních osudů jednotlivých členů. Dochází ke změnám v oblasti věku, kdy lidé začínají životní start, vztahů s rodinou, postojů k tradiční dělbě rolí, chápání rodiny a rodinného života. (Kuchařová, a další, 2019, s. 12-13)

Dnešní rodina je chápána jako jádrová rodina, kterou tvoří muž a žena, popřípadě jejich děti. Muž i žena jsou zpravidla zaměstnaní. Rodina bydlí samostatně, výjimečně se svými rodiči, denně odchází do zaměstnání. Společný čas mohou trávit jen večer a o víkendech, kdy dohání domácí práce, na které v týdnu nebyl čas. Děti většinou, v brzkém věku, tráví pracovní dobu svých rodičů v jeslích nebo ve školce, kde o ně pečují jiní. Toto uspořádání je pro mnoho lidí samozřejmostí. Tento způsob rodinného života nebyl vždy samozřejmý. Tento trend se začal projevovat v posledních sto letech. Výše zmíněné uspořádání nahradilo tradiční zemědělský způsob života, jímž ještě na konci 20. století žila polovina Čechů a Moravanů. (Sokol, 2017)

Lenka Šulová uvádí několik znaků současné rodiny. Prvním z nich je očekávání trvalosti vztahu, které u současné rodiny zcela chybí. Jednotlivci nechtějí mít příliš velkou zodpovědnost a obětovat se pro rodinu. Přibývají různé způsoby společného soužití, které jsou co možná nejvolnější. Čím dál tím více přibývá partnerství, kdy oba partneři mají svou domácnost, dlouholetí partneři s dětmi, kteří nejsou oficiálně manželi nebo partnerství, které je úmyslně bezdětné, protože děti představují velký závazek a zodpovědnost. (Šulová, 2016)

Dle posledního sčítání lidu z roku 2011 v ČR existovalo 234 346 faktických manželství (také nesezdaná soužití neboli kohabitanace). Z celkového počtu rodin tvořila tato manželství 8,8 %, z úplných rodin pak 11,2 %. Počet nesezdaných párů se liší podle krajů v ČR a nejvyššího dosaženého vzdělání. Nejvíce nesezdaných párů žije ve městech, které čítají nad 100 000 obyvatel, a většinou se jedná o osoby s vysokoškolským vzděláním. Procenta není možné

porovnat s předchozím sčítáním lidu, protože do faktického manželství byli započítáni pouze ti partneři, kteří měli stejné trvalé bydliště. V roce 2011 se již faktická manželství počítala dle obvyklého bydliště. Nejvyšší podíl osob žijících v nesezdaném svazku tvořili lidé ve věku 25 – 39 let. (Kohoutová, 2014)

Dalším znakem je, dle Šulové, nízká stabilita rodiny. ČR se řadí mezi státy s nejvyšší úrovní rozvodovosti. Rozvodovost se začala zvyšovat v 90. letech viz kapitola 1.2 Partnerství, rodičovství. Rozvodovost se také promítá do složení rodin, protože v důsledku rozvodu vznikají neúplné rodiny, rodina jednotlivce nebo nová znovusložená rodina. Stabilita svazků závisí i na typu soužití, jak ukázalo mezinárodní srovnávací šetření rodiny a reprodukce. Z tohoto šetření vyšla nesezdaná soužití jako nejméně stabilní. Jako nejstabilnější se ukázala manželství bez předchozího soužití. Manželství, která byla uzavřena po určitém období života „na zkoušku“, se ukázala jako méně stabilní a vykazovala vyšší rozvodovost než přímá manželství (bez předchozího soužití). (Šulová, 2016)

Jako další znak současné rodiny je udáváno odsouvání rodičovství na pozdější období. Tato rozhodnutí mohou vést ke snížení porodnosti. Při odsunutí rodičovství se může objevit neochota měnit svůj životní styl bez dětí, opustit práci nebo se mohou objevit zdravotní komplikace spojené s vyšším věkem. Šulová odkazuje na demografku J. Kocourkovou, která uvádí jako příčinu poklesu porodnosti nejen změnu hodnotové orientace, ale také přijetí odpovědnosti za vlastní život. Dnešní doba klade důraz na individualismus a zdůrazňuje seberealizaci jedince, což může vést ke změně hodnot. Posílení individualismu také přispělo k uvědomění si zodpovědnosti ze založení rodiny. Z tohoto důvodu můžeme na odklad rodičovství nahlížet nejen jako na upřednostnění jiných hodnot, ale také jako na projev odpovědnosti. (Šulová, 2016) Individualizace nás sice oprostila od svazujících sociálních rolí, statusů a jasně stanovených životních drah, ale zároveň přinesla ztrátu v tradičních a raně moderních institucích. Přináší sice větší svobodu, ale zároveň na nás přenáší zodpovědnost, kterou musí každý jedinec nést za svá rozhodnutí. (Vacková, a další, 2014, s. 24-25)

I když je dnes kladen větší důraz na spokojenost člena rodiny než na celou rodinu, při zkoumání rodiny musíme rodinu stále pokládat za celek. Na tento fakt poukazuje Sobotková, která ve svém díle uvádí rodinu jako systém, tedy soubor částí, které mezi sebou mají určité vztahy a celek je více než části. Systém nemůžeme zkoumat jeho rozložením na jednotlivé části, protože sám systém znamená něco unikátního. Neznamená to tedy, že když

porozumíme jednotlivcům rodiny, rozumíme celému rodinnému systému. (Sobotková, 2007, s. 24)

Současná rodina také nezajišťuje činnosti, které dříve zajišťovala a vykonává je nyní společnost, např. výchova a péče o děti byla dříve plně vykonávána rodinou dnes je tato činnost přenesena na školy. Současná rodina tak nevykonává tolik společných činností, jako tomu bylo kdysi. Další znak soudobé rodiny, který je také zaměřen na výchovu dětí, je akceptace dvoukariérové rodiny. Rodiče se rozhodnou, že budou mít dítě, ale pečují o něho jiní, protože oba rodiče chodí do zaměstnání. Dalšími znaky jsou odklad uzavření prvního manželství do vyššího věku, intimní vztah, a i trvalé následky bez vazeb na jeho přirozené možné důsledky, předmanželská zkušenost v oblasti sexu, zralost partnerů, výchovné působení rodičů je nahrazováno, omezování bezprostředních kontaktů a specifická mužské a ženské role. Obecně můžeme říci, že se zájem u současných rodin zaměřuje na jednotlivce. Pocit štěstí, upřednostňování vlastních potřeb atd. se považuje za poválečnou reakci, kdy byl kladen důraz spíše na kolektiv a jeho zájmy. (Šulová, 2016)

3.2.3 Krize rodiny

Současná moderní individualizovaná společnost stojí před otázkou sociální soudržnosti. Základní instituce, která zaručuje sociální i kulturní soudržnost, je rodina, která se v posledních letech zásadně transformuje a objevuje se otázka, zda lze ještě o rodině mluvit v tradičním slova smyslu. (Dudová, Vohlídalová, 2005) Ve druhé polovině 20. století se v evropských zemích začal měnit proces zakládání a rozpouštění rodin. Změny se projevují odkládáním manželství a rodičovství, jakož i deinstitucionalizací a destabilizací rodiny. (Kotowska, a další, 2010, s. 6-7) Od této doby je také patrné, že rodina ztrácí některé své funkce, které dříve přirozeně měla. Jedná se např. o funkci ekonomickou (tato funkce již není základem rodinných podniků) nebo funkci socializační (tuto funkci převzala předškolní a školní zařízení). Otázkou je, zda se jedná o krizi rodiny nebo pouze o její přeměnu, která neznamena zánik, ale restrukturalizaci, a následný vznik nové struktury rodiny. (ČT24, 2016)

Krize rodiny má hned několik důvodů. Jedním z nich může být právě skutečnost, že některé funkce začaly přebírat jiné sociální instituce. Transformaci rodinných funkcí J. Keller popsal v roce 1992 jako sociální vyvlastnění rodiny, s čímž se potýkal již feudální stát. Rodina se mění na spotřební jednotku a ztrácí moc nad členy rodiny. Krize rodiny je

také někdy chápána jako morální úpadek rodinných vztahů. (Fišerová, 2017) Jako časté důvody jsou dále uváděny: rozvolňování manželských rodin, tzn., že přibývá rodin bez uzavřeného manželství, přibývá rozvodovosti, stabilita rodiny se snižuje, celková rodinná struktura prochází změnou, snižuje se počet vícegeneračního soužití a počet dětí, narůstá počet lidí žijících v jednočlenné rodině. V dnešní době je již samozřejmostí plánované rodičovství a rozvoj antikoncepce. Věk rodičů při narození prvního dítěte se zvyšuje. První dítě také přichází až v době delšího soužití s partnerem nebo manželem. Rodiče se stávají prarodiči ve věku, kdy jsou ještě zapojeni do pracovního procesu. Roste trend dvoukariérového manželství. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79-80) Většina autorů se shoduje v názoru, že dnešní doba vyžaduje individualismus, flexibilitu, časovou a prostorovou mobilitu, což jsou vlastnosti, které se vylučují s péčí o rodinu. Vohlídalová tyto vlastnosti uvádí jako zdroj problémů mezi partnery. Pokud jeden z partnerů splňuje výše uvedené vlastnosti na trhu práce, musí mít doma partnera, který pečuje o děti a domácnost. Pokud se na tomto partneri neshodnou, může dojít ke konfliktům, které mohou vést až k rozpadu rodiny. (ČT24, 2016)

Práce a kariéra znamená na každého jednotlivce velký tlak. Kvůli tomuto tlaku mnozí význam rodiny nevnímají. Je nutné se zamyslet nad tím, že profesní život má i svůj konec. Naše role např. ve firmě, kde pracujeme, skončí. Firma bude i bez nás fungovat dále. V rodině je to jiné. Naše role v ní neskončí, nikdo nás nemůže nahradit. (Covey, 2017, s. 120-121)

Současná rodina má za cíl umožnit individualizaci všem svým členům a tím se stává nestabilní. Rodina již není ekonomickou jednotkou, jako tomu bylo dříve, ale je založena na sdílení emocí. V současných rodinách chybí předem určený model, který udává, co je rodina, mateřství, otcovství a jaké role kdo má zastávat. (Dudová, Vohlídalová, 2005)

3.3 Město a venkov

U vymezení venkova a města je nutné si přesně definovat hned několik pojmů, a to vesnice, venkov, obec a město. Vymezení těchto pojmů je velmi důležité, protože každý pojem je používán v jiném kontextu. Pojmy jako vesnice, venkov nebo třeba město nejsou zakotveny v české legislativě, jedná se tedy jen o obecný název jednotlivých typů sídel. V legislativě je upraven pouze jeden pojem a tím je obec. (Perlín, 2010) Kromě vymezení

pojmu se kapitola zabývá venkovskou a městskou společností a snaží se nalézt rozdíly mezi městským a venkovským životem.

3.3.1 Vymezení venkova a města

„Obecně lze venkov definovat jako prostor, který zahrnuje jak krajinu, tak i venkovská sídla.“ (Perlín, 2010)

V běžném životě se setkáme s tím, že většina lidí mluví o venkově jako o vesnici. Vesnicí se rozumí venkovská sídla s určitým počtem obyvatel s vymezeným zastavěným územím. Tento pojem ovšem neobsahuje vše, co k venkovu patří. Vesnice neoznačuje např. samoty, protože se nejedná o uspořádaná sídla. Ani malá města nemůžeme zahrnout do pojmu vesnice, přitom jsou úzce spjata s vesnicemi, protože tvoří jejich přirozené centrum. Pojem vesnice je možné použít také, jen pokud mluvíme o určitých zemích. V některých zemích tento pojem časem zanikl nebo nikdy neexistoval. V poslední řadě pojem venkov zahrnuje i volnou krajinu, zemědělskou půdu atd., které k vesnici neodmyslitelně patří. Vesnice vyvolává dojem pouze zastavěného území sídly. Z tohoto důvodu je spíše využíván pojem venkov, který zahrnuje i prostor, který k vesnici náleží. (Majerová, 2000, s. 155) S pojmem venkov pracují i světové jazyky, protože má daleko širší obsah než pojem vesnice.

Dle Klufové nelze venkov jednoznačně určit. Kombinace kvantitativních a kvalitativních ukazatelů vede k různým výsledkům. K vymezení venkova lze přistupovat dvěma způsoby. Jedním z nich je chápání venkova jako volné krajiny a jednotlivých sídel, jedná se o spojitě území. V takovém případě se venkov vymezuje na základě plošných ukazatelů např. hustotou zalidnění. Druhým přístupem je vnímání venkova jako souboru venkovských obcí, území není spojitě. Tento přístup hodnotí venkov na základě absolutních ukazatelů – počet obyvatel, správní funkce atd. (Klufová, 2015, s. 96) Stejně tak H. Kubátová uvádí, že jednotná sociologická definice venkova neexistuje, a to z toho důvodu, že se sociologií venkova zabývá málo sociologů. Předmětem sociologie je moderní společnost, která je typická pro život ve městě. Mnoho sociologů se tedy zabývá venkovem pouze ve chvíli, kdy vymezují město a poukazují na rozdíly mezi městem a venkovem. (Kubátová, 2010, s. 160)

Už jen definice venkova je velmi složitá, takže i určení rozdílu mezi venkovem a městem není lehké stanovit. Dříve byla města chráněna hradbami a rozdělení tedy bylo jasné. Od doby, kdy se města začala rozšiřovat i mimo hradby města, je těžké určit přesnou definici

toho, co je městské a co venkovské. Perlín se dále zabýval rozdělením samotného venkova a vytvořil komplexní model klasifikace venkova v ČR. Jedná se o typologii, která nerespektuje hranice okresů, ale je založená na analýze historického vývoje sociálně ekonomických charakteristik, urbanistické struktury, přírodního reliéfu, významných sociálních proměn atd.. Jedná se o kvalitativní přístup, který český venkov rozděluje na venkov v bohatých zemědělských oblastech, bohaté a chudé Sudety, vnitřní periferii, příměstskou zónu a moravsko-slovenské pomezí. (Perlín, 2009)

Další typologie venkovského prostoru podle potenciálu rozvoje dle Perlína, Kučerové a Kučery je založena na kvantitativním přístupu a byla vypracována na základě dostupných statistických dat. Tato typologie rozděluje venkov na rozvojový venkov, nerozvojový sousedský venkov, moravskou periferii, vybavený moravský venkov, problémový rekreační venkov, intenzivní rekreační oblasti, strukturálně postižený problémový venkov a neprofilovaný venkov (vykazuje průměrné hodnoty ve všech sledovaných). Základem pro tvorbu této typologie byly obce s pověřeným obecním úřadem. (Perlín, Kučerová, Kučera, 2010) Typologií venkova je mnohem více, zde byly popsány jen dvě z nich. Typologie jsou jak komplexní (založené na více vědních disciplínách) tak jednoduché. Každá typologie má jiná kritéria pro rozdělení venkova.

U vymezení venkovského prostoru je nutné rozlišovat to, zda hodnotíme venkovská sídla (zastavené území) nebo venkovský prostor (zastavné území i volná krajina). Dále je nutné si uvědomit, zda se jedná o regionální či národní kritéria (vychází z kvantitativních dat) nebo o reprezentativní typologii obcí na malém území (vychází z kvalitativních dat). Pro stanovení venkovských oblastí je nejvhodnější použít kritérium hustoty zalidnění, což znamená počet obyvatel na 1 km². Dle Eurostatu a OECD považujeme za venkovský prostor takové území, jehož hustota obyvatel je do 150 ob./km². Pro vymezení venkovského prostoru je vhodné použít modifikovaný ukazatel hustoty zalidnění jednotek NUTS III (v ČR jsou to kraje) a dále stanovit tři základní kategorie dle Eurostatu a OECD. Toto vymezení se používá pro evropské srovnání. Tři kategorie jsou následující: převážně venkovské regiony (více než 50% obyvatel žije ve venkovských obcích), významně venkovské regiony (15-50% obyvatel žije ve venkovských obcích), převážně městské regiony (méně než 15% obyvatel žije ve venkovských obcích). (Perlín, 2009)

Pro vymezení venkovského prostoru konkrétně v ČR se také doporučuje vymezení na základě hodnoty hustoty zalidnění. Sledované jednotky jsou zde však jiné než u

evropského srovnání, a to obce s pověřeným obecním úřadem nebo obce s rozšířenou působností. Vzhledem k české sídelní struktuře je dále možné snížit hustotu zalidnění z hodnoty 150 ob./km² na 100 ob./km². U vymezení obcí je nejvhodnějším kritériem počet obyvatel a stanovení hranice pro venkovské obce, a to 3 000 obyvatel. (Perlín, 2009)

Další pojem, který je nutné vysvětlit, je obec. Tento pojem vyznačuje administrativní vymezení vesnice jako základní jednotky veřejné správy, do které se volí zastupitelstvo, a formují se zde další komunální orgány a je zakotven v české legislativě. (Perlín, 2010) Dle zákona č. 128/2000 Sb. o obcích, je obec veřejnoprávní korporací, vystupující pod vlastním jménem, hospodařící s vlastním majetkem a je vymezena hranicí obce. Zákon dále stanoví obec, která má alespoň 3 000 obyvatel městem, po návrhu obce, který byl podán předsedovi Poslanecké sněmovny a předložen vládě.

Český venkov je typický svou rozdrobeností – velkým počtem malých sídel. Studie Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj z roku 2016 ukazuje, že každá čtvrtá česká obec má méně než 200 obyvatel. Tato roztržitost je dána historickým vývojem sídelní sítě. (Klufová, 2015, s. 97) K 31. 12. 2019 Český statistický úřad evidoval 6 258 obcí, z toho pouhých 607 obcí má statut města. Z celkového počtu obcí tvoří 1 413 obce, které mají méně než 200 obyvatel. V těchto obcích žije 176 826 obyvatel, což je zhruba 1,65% obyvatel ČR. Největší počet obcí je v kategorii od 200 do 499 obyvatel, kterých je 1 994 a žije v nich 656 264 obyvatel, což činí 6,14% obyvatel ČR. Do kategorie obcí od 500 do 999 obyvatel spadá 1 368 obcí, ve kterých žije 969 036 obyvatel, což je 9,06% obyvatel z celé ČR. Počet dalších obcí s větším počtem obyvatel razantně klesá, ale roste počet obyvatel, kteří v těchto obcích žijí. Z výše uvedených čísel vyplývá, že ČR eviduje velké množství malých obcí s menším počtem obyvatel. Občané ČR se stahují spíše do měst. (Český statistický úřad, 2019)

Moderní města jsou typická značnou urbanizací na rozdíl od venkova. Pojem urbanizace sociologové rozumí proces, při kterém dochází k nárůstu počtu obyvatel ve městě. (Kubátová, 2010, s. 170) Během 19. a počátkem 20. století byla rozsáhlá urbanizace kritizována, a to hlavně z důvodu rostoucí chudoby. Existovaly obrovské rozdíly mezi jednotlivými městskými čtvrtěmi a vyvolaly potřebu sociologické analýzy života ve městě. Ve 20. století již byla urbanizace globálním procesem. (Giddens, 1999, s. 448)

V sociologické encyklopedii je město popisováno jako složitý sociální systém s rozvinutou dělbu práce a velkou hustotou obyvatel. (Musil, 2018) Sociologie města se

v dnešní podobě zabývá především sociologickou morfologií městských sídel, sociologickými institucemi měst, městským způsobem života a znakovou stránkou městských objektů a prostorů. Vývoj sociologie města úzce souvisí s industrializací společnosti a s jejím stěhováním se do měst, které způsobilo rychlý růst měst, vznik nových forem sociální organizace a změnu způsobu života. (Musil, 2018) Dle Kubátové se sociologie města zabývá zkoumáním struktury města (centrum a periferie), typů měst (rozdělení dle počtu obyvatel nebo funkce města), porodnosti, úmrtnosti, stěhování městského obyvatelstva a struktury obyvatelstva (věk, pohlaví, vzdělání, rodinný vztah atd.). (Kubátová, 2010, s. 170) Město je prostor, ve kterém vedeme svůj soukromý a veřejný život. Zajišťuje sítě sociálních interakcí, práci a materiální potřeby. (Paddison, McCann, 2014, s. 3)

Blažek poukazuje na rozdíl mezi městem a venkovem v oblasti myšlení lidí, kteří na daném místě žijí (viz. kapitola 3.1.1) a na rozdíl v rozdělení prostoru. Na venkově se setkáme s jasným rozdělením interiéru a exteriéru. Město svými výtvoři (pasáže, podloubí, průchody) toto rozdělení ruší, což způsobuje oslabení dopadu střídání dne a noci i ročních období, čímž se člověk čím dál tím více odděluje od přírody a kolikrát se stane, že člověk neví, jaké je venku počasí. Naopak venkovská scenerie svou proměnlivostí určuje, jaký bude den, týden nebo i celý rok venkovských obyvatel. Lidé sami určují, ne na základě hodin nebo rozvrhu, jakou práci budou moci dělat v závislosti na počasí. Proto je každý rok na vesnici jiný, každá vesnice je jiná, každé pole ve vesnici je jiné dokonce i každý záhon je jiný. (Blažek, 2004, s. 14-15)

3.3.1.1 Venkovská a městská společnost

Před moderní společností zde byla společnost tradiční neboli zemědělská. S tradiční společností se můžeme setkat od dob, kdy se společnost usídlila a přestala kočovat. V těchto dobách se začalo rozvíjet zemědělství a vesnice. Zemědělský způsob života byl velmi bohatý na děti, a to hned ze dvou důvodů. Obdělávání půdy znamenalo velké množství práce pro více lidí a děti také znamenaly jediné zajištění na stáří. Zemědělství naučilo naše předky hospodařit s majetkem, úctu k předkům a myšlení na budoucnost (potomstvo). Zemědělství také zajistilo patriarchální chápání rodiny. Žena je k dětem více vázána, ale muž vlastní hospodářství, od kterého se nemůže oddělit. (Sokol, 2017)

Při představě venkova si většina lidí vybaví klidný, pomalý život bez stresu v blízkosti přírody. Na vnímání času na vesnici poukazuje i P. Borscheid, který přirovnává čas vesnice k času přírody. Lidé na vesnici vnímají čas cyklicky, podle koloběhu přírody. Toto cyklické vnímání času působí klidně, protože je založeno na zkušenostech. Tradiční společnost se podřizovala koloběhu přírody, protože si uvědomovala jeho neovlivnitelnost. (Borscheid, 2007, s. 16)

Charakter venkovského života tvoří především obyvatelé venkova. V dnešní době již neplatí to, že každý obyvatel vesnice je venkovanem. Nalezneme již jen málo obyvatel s životní zkušeností venkovanů. Jsou to především starší lidé, jejichž celý život byl spojen s půdou, hospodářskými zvířaty a někdy i s hmotnou nouzí, kterou si dnes umíme jen těžko představit. (Klvač, 2011, s. 4) V rámci výzkumu v roce 2007 Herová stanovila 4 životní styly. Prvním je tradiční venkovský styl. Lidé žijící tímto stylem se věnují především domácímu hospodářství, obdělávání pole nebo zahrady. Dalším stylem je obyvatel rodinného domu, kterým žijí lidé, kteří pěstují zeleninu jen pro svou potřebu a chovají malá hospodářská zvířata. Třetím stylem je obyvatel venkova. Tito obyvatelé tráví většinou času ve městě, kde pracují a mají zde přátele, nemají žádné hospodářství. Posledním stylem je styl lidí, kteří touží žít v souladu s přírodou, zdravě a v klidu. (Majerová, 2007, s. 86)

Z přísného řádu, který byl dodržován zemědělskou společností, mohli lidé vystoupit až při vzniku měst. Život městského a venkovského člověk byl úplně jiný. Městský člověk nehošpodařil se zděděnou půdou, zdrojem jeho obživy byli lidé, se kterými mohl buď své výrobky, nebo služby (vzhledem k zaměstnání) směnit za potravu. U člověka žijícího ve městě nezávisí na jeho dědictví, ale na vlastních schopnostech. Město také umožňuje rychlý společenský vzestup nebo je možný také opačný postup a to pád. Městská společnost je tedy více soutěživá. Úspěch není zajištěn dětmi, ale dostatkem zákazníků, pružností, podnikavostí a vynalézavostí. (Sokol, 2017) K 31.12.2019 bylo evidováno 607 obcí se statutem města. V těchto obcích žije 7 369 769 obyvatel, což je přibližně 68,92 % obyvatel ČR.

Můžeme říci, že se dnes životní styl celkově přibližuje městu, ať již z hlediska trávení volného času, socioekonomického statusu nebo vzdělání venkovských obyvatel. Paddison a McCann jsou toho názoru, že jakékoliv chápání městského společenského života je závislé na teorii – odůvodněných argumentů, která definuje představy, které o městě máme, a které se snaží je učinit srozumitelnými. (Paddison, McCann, 2014, s. 5) Oficiálně sice rozlišujeme venkov od města, jak již bylo řečeno výše, ale i venkovská sídla mohou mít značně městský

charakter. V současné době je přínosnější chápat prostor spíše jako regiony a ne dva odlišné póly město a venkov, protože toto rozdělení již dnešní realitě příliš neodpovídá. Venkov a město jsou na sobě vzájemně závislé. (Fučík, Chromková Manea, 2014, s. 66)

Město je spojováno s urbanizací, která se pojí k tzv. urbanismu. Jedná se o nepřímou urbanizaci, což znamená, že lidé žijí městským způsobem života bez ohledu na prostředí a stírají se tak rozdíly mezi městem a venkovem. (Wirth, 1938)

Venkov se také přibližuje městu díky vydávaným vyhláškám a různým omezením způsobu života, které jsou přejaty z měst. Tato opatření na venkově odebírají, dle Blažka, zodpovědnost vnímavým a přemýšlivým lidem, a zároveň obecně platnými zákazy a nařízeními, nahrazují osobní zkušenosti lidí žijících na venkově. (Blažek, 2004, s. 15) Přesto se objevují tendence, které se snaží udržet zemědělský charakter venkova, jako je např. Program Pestrá krajina. Jedná se o projekt, který pomáhá obnovit původní přirozené prvky ve venkovské krajině. Tento projekt napomáhá těm, kteří chtějí vytvářet opatření v krajině (vlastní zemědělství, vodní nádrže, aleje atd.), překonat právě již zmíněné byrokratické požadavky. Cílem je propagovat již uskutečněná opatření k motivaci dalších sedláků, aby se o podobné projekty pokusili na vlastních pozemcích. (Asociace soukromého zemědělství ČR, 1998)

Pokud přesto rozdělíme město a venkov a budeme mezi nimi hledat nějaké rozdíly, byly by to asi tyto. Život ve městě se vyznačuje spěchem, rychlostí, přesným časem, který je měřen hodinami, velkou hustotou obyvatelstva, restauracemi, hypermarkety atd. To všechno má velký vliv na osobnost člověka. (Kubátová, 2010, s. 170-171) Současné město je více než kdy jindy prostorem pro intenzivní konvergenci různých jedinců, kteří se přesouvají do městského prostoru nebo z něho. (Hall, 2012, s. 105) Obyvatelstvo se nezabývá zemědělstvím, je charakteristické anonymitou a je sociálně různorodé. Jedná se pouze o jednu definici města z mnoha. Tématem se zabývá více oborů a každý stanovuje jinou definici. (Musil, 2018)

Blažek, vysvětluje rozdíl mezi městem a venkovem pomocí selského rozumu, který se pojí s venkovským obyvatelstvem. Tento pojem vysvětluje v jiném smyslu, než jak je používán v běžné mluvě. Selský rozum je dle něho vidění a myšlení, které vzniká z místního způsobu života. Není to něco, co je univerzálně platné. Selský rozum je základem pro využívání a částečně i změnu místních podmínek, ale ne ve smyslu zlepšování jen ve prospěch nadřazených cílů nebo vyšší civilizace. Každé jednání je zde pokusem. To, že jedna

plodina dobře rostla jeden rok, nemusí dobře vzejít další rok nebo nemusí to platit pro vedlejší vesnici. Z tohoto důvodu Blažek tvrdí, že uniformovanější myšlení, typické pro město, je snazší a spatřuje v tom hlavní rozdíl mezi městem a venkovem. Blažek městskou civilizaci označuje za mechanickou snažící se sjednotit svět, aby v něm mohl platit jeden model myšlení a vnímání. Naopak venkovskou civilizaci vnímá jako civilizaci, která respektuje a udržuje rozmanitost malých místních světů a speciálně pro ně vytváří místní modely. (Blažek, 2004, s. 14-15)

3.4 Kvalita života rodiny

Poslední kapitola teoretické části se zaměřuje na kvalitu života rodiny. Tato kapitola vyzdvihuje témata, která jsou čím dál tím více spojována se současnou rodinou. Sladění práce a rodiny můžeme nazvat problémem, který řeší každá rodina v určitém životním cyklu. Způsob řešení se liší právě díky místu bydliště rodiny, a proto byla tato problematika zahrnuta do této práce. Další oblastí jsou rodinné vztahy, které jsou obzvláště u soudobé rodiny klíčové, a jsou doplněny o výchovu dětí. Celá teoretická část je zakončena trávením volného času.

3.4.1 Sladění práce a rodiny

Sladění rodinného a pracovního života je problém, který je řešen ve všech fázích rodinného cyklu. Do rodinného života se v tomto případě zahrnuje, kromě péče o děti, ještě péče o domácnost, další členy rodiny a také o soukromý život, který zahrnuje další vzdělávání, koníčky a vlastní zájmy. Většina vědeckých debat a studií se zatím zabývala jen harmonizací rodiny a prací s dětmi, ale také rodiče po odchodu svých dětí nebo senioři řeší otázku, jak nejlépe zkombinovat rodinné a pracovní závazky nebo své zájmy. (Kuchařová, a další, 2017, s. 103)

Sladění práce s péčí o domácnost je také tématem poměrně novým. Dříve se hospodářská moc společností zakládala na fyzicky namáhavé práci, pro kterou byli lépe fyzicky uzpůsobeni muži, kteří odcházeli denně do zaměstnání a ženy zůstávaly doma s dětmi. Nyní je práce založena spíše na výkonu v povoláních, ve kterých rozhoduje schopnost jednat s lidmi a intelektuální zdatnost. Jedná se o charakteristiky, kterými jsou muži i ženy vybaveni stejně. (Možný, 2002, s. 21)

Téma rodinného života a zaměstnání se ukázalo jako základní a dlouhodobé. Kuchařová uvádí, že spokojenost v životě a v zaměstnání spolu úzce souvisí. Evropské země se snaží vytvořit příznivé podmínky pro zapojení žen do trhu práce po rodičovské dovolené, protože nejvyspělejší státy, které mají největší podíl žen na trhu práce, vykazují rovněž nejvyšší porodnost. (Kuchařová, a další, 2019, s. 49) Právě toto zjištění je zdrojem pro snahu podporovat ženy na trhu práce. Pro tuto podporu je důležité umožnit ženám i mužům sladění pracovního a rodinného života, aby nemuseli volit mezi svou prací a založením rodiny. Dle centra pro výzkum veřejného mínění se lidé často ocitají ve střetu mezi spokojenou rodinou a dobrým zaměstnáním. Fakt, že se lidé rozhodují mezi kariérou a rodinou dokazuje výsledek veřejného mínění z roku 2014, kdy 92 % respondentů odpovědělo, že je důležité žít ve spokojené rodině. Mít děti je důležité pro 85 % dotazovaných a mít zajímavou práci, která ho baví, považuje za důležité 82 % dotazovaných (Kuchařová, a další, 2017, s. 39).

Svou podobou, vztahy, závislostí a flexibilitou určuje rodina celou strukturu společnosti. Rodina s dětmi zůstává nezastupitelnou institucí i přes historické pokusy státu převzít funkce nukleární rodiny. Svou velikostí ovlivňuje sociální a ekonomickou prosperitu státu. Pokud má společnost prospívat, měla by být rodina podporována a oceňována. Jednou z možností podpory je právě umožnění koordinace rodičovství a zaměstnání. (Mitchell, 2010, s. 7) V ČR se podmínky pro efektivní koordinaci práce a rodiny za posledních 25 let zlepšily, přesto, dle většiny autorů, nedošlo k úplnému uspokojení požadavků českých rodin. Na trhu práce stále roste poptávka po částečných úvazcích a flexibilní pracovní době, kterou zaměstnavatelé neuspokojují i přesto, že jim k vytvoření částečných úvazků nebrání pracovněprávní předpisy. Naopak tyto předpisy v dnešní době umožňují individualizovat pracovní dobu. Zlepšuje ale nabídka péče o děti ve věku od tří let. (Kuchařová, a další, 2017, s. 103-104) Dle Vohlídalové v ČR nejsou momentálně nastavené dobré podmínky pro to, aby se dala kombinovat kariéra s péčí o rodinu bez toho, aby to ovlivnilo pracovní kariéru žen nebo životní úroveň rodiny. (ČT24, 2016)

Sklobení pracovního a rodinného života se netýká pouze lidí, kteří chtějí založit rodinu, ale i žen po rodičovské dovolené. Pro ty se může stát problémem místo jejich bydlení. Např. na venkově nejsou příliš adekvátní pracovní pozice, které umožňují propojení práce s péčí o děti, ale také je na vesnicích špatná dostupnost zařízení pro děti, konkrétně jeslí a školek. Obce jsou i ve ztížených situacích v případě škol (první stupeň). Často se stává, že obec nenaplní požadovanou kapacitu a třída se neotevře. Pokud se rodičům podaří umístit

dítě např. do školky, stále to rodičům nedovoluje pracovat na plný úvazek a je nutná pomoc ze strany rodiny. Ženy na vesnici tedy vyhledávají jiné formy zaměstnání jako na např. práce na částečný úvazek. Velkou šancí pro zaměstnání žen po rodičovské dovolené jsou zaměstnání, která umožňují flexibilní pracovní dobu. I v dnešní době se však můžeme setkat s tvrzením, že ženy by měly být doma s dětmi. (Šaradín, 2016)

Významným faktorem ovlivňujícím sladění rodinného a pracovního života je flexibilita čerpání rodičovského příspěvku a tím pádem i rodičovské dovolené. Tento faktor ovlivňuje především práci v rodinách s předškolními dětmi. V 90. letech byl v ČR patrný trend k refamilializaci, což znamená posílení péče o nejmladší děti. Tento trend měl základ zejména v zavedení dlouhé mateřské dovolené, která má dodnes v ČR velkou podporu. Součástí refamilializace byla redukce předškolních zařízení, mateřských škol a jeslí. V dalším období se opět zvyšoval počet těchto zařízení a nahrazovaly se jinými formami. V dnešní době si již matka může vybrat délku mateřské dovolené. Z let 2008 a 2012 je patrná tendence kombinování rodinného a profesního života, která se projevuje tím, že si ženy vybírají kratší formu mateřské dovolené a do práce se vrací dříve. Dřívější návrat do práce po mateřské dovolené je tzv. defamilializační trend, který můžeme u českých rodin pozorovat v posledních deseti letech. (Kuchařová, a další, 2019, s. 101-104)

Dle výzkumu z roku 2010 vyplývá, že naprostá většina dotazovaných souhlasí s modelem dvouprůměrné rodiny, tzn. model, kdy oba partneři přispívají do rodinného rozpočtu. Rozhodnutí mezi kariérou a rodinou se objevuje především v době, kdy jsou děti malé a je nutné jim poskytnout odpovídající péči, jejíž poskytnutí leží z velké většiny na ženě. Toto období vnímá nemalá část osob bez rozdílu věku jako něco, co může ohrozit pracovní kariéru ženy. Současně si nadpoloviční většina dotazovaných myslí, že předškolní dítě trpí, pokud je jeho matka zaměstnána (k tomuto názoru se spíše přiklánějí lidé s nižším vzděláním). (Höhne, 2010, s. 65)

Moderní člověk je v dnešní době závislý na svém zaměstnavateli. Tuto závislost si kompenzuje důrazem na svou svobodu a autonomii, což vede k rostoucímu individualismu, jak již bylo několikrát zmíněno. Každý se dnes může uživit sám a přirozeným důsledkem je fakt, že nejbohatší život může mít člověk, který se na nikoho neváže a žije sám. Zhruba 40 % českých domácností má jen jednoho člena. (Sokol, 2017)

3.4.2 Rodinné vztahy

Dle psychologů se dítě vyvíjí v tzv. trojúhelníku, tedy ve vztahu otec – matka – dítě. Tento vztah by měl být udržován co nejdéle, i pokud dojde k rozchodu rodičů. Čím déle je tento trojúhelník dodržován, tím lépe se dítě vyvíjí. Právě z tohoto trojúhelníku se dítě učí, jak přistupovat k lidem, jak zvládat emoce nebo společnému soužití. (Kuchařová, a další, 2019, s. 165) Tento trojúhelník dítě učí nebýt závislé jen na jedné osobě. Učí se nejen být s matkou, ale také se od ní odpojit a být s otcem. Díky těmto vztahům je dítě velmi brzy schopno být i s jinými lidmi a je to základ zdravé komunikace a navazování vztahů. Rodiče tvoří základ chování dítěte ve skupinách. (Kuchařová, a další, 2017, s. 154)

Do popředí zkoumání rodinných vztahů se dostává vztah dítěte s otcem, který je v současnosti silnější než kdykoliv předtím, kdy byl otec staven do pozice autority. V dnešní rodině jsou si všichni členové rovni a je samozřejmá komunikace mezi nimi. (Kuchařová, a další, 2017, s. 165) Nejvíce pozornosti se dosud věnovalo zkoumání vztahu dítě-matka, což se mění. Sociologové a psychologové začali zkoumat vztah dítě otec, protože se začala projevovat absence mužského faktoru, při výchově dětí, což se začalo projevovat v chování a jednání mladé populace. (Nerudová, 1990, s. 41) Dle německého výzkumu je pro vývoj dítěte velmi důležité dostatečné zapojení otce, jako vychovatele. Výchovná funkce otce se ale musí odlišovat od matčiny výchovné funkce. (Ballnik, 2012, s. 20)

Pro správný vývoj zdravé osobnosti, dítě potřebuje základní psychické potřeb, kterými jsou stimulace, učení, jistoty, identity a životní perspektivy. Tyto potřeby mu může poskytnout prostředí trvalých a vřelých vztahů, které se nachází právě v řádně fungující rodině. (Matějček, 2017, s. 38)

Postupným odchodem členů rodiny z domova se začíná utvářet intimnější a uzavřenější rodinný prostor. Členové rodiny chtějí být v tomto prostoru pohromadě a z tohoto důvodu se začíná pozornost obracet na kvalitu vzájemných vztahů. Jsou to právě vztahy, které se stávají dominantou moderní rodiny, jak již bylo několikrát zmíněno. Mluví se o tzv. vztahové rodině. Člověk se odpoutal od vazem na místní komunitu, jeho život byl rozčleněn do několik sfér, takže je to právě rodina, která poskytuje stabilní a neměnné místo. (Kolařík, 2016, s. 18)

Na rozdíl od dřívějších let, kdy rodina plnila funkci ekonomickou a politickou, dnes rodina dává dítěti emoční jistotu, ochranu a oporu. Dětství se prodlužuje a nepřechází rovnou v dospělost. Dává dítěti čas na to, aby rozvinulo všechny svůj potenciál. Z tohoto důvodu

vznikají stále větší rozdíly mezi rodiči a dětmi. Rodiče vyrůstali v podmínkách, které byly odlišné od těch dnešních, ať už se jedná o názory, hodnoty, způsob života nebo pracovní a společenské požadavky. Tato odlišnost způsobuje problémy ve výchově, kdy si rodiče nejsou jisti, jak mají děti vychovávat. (Kuchařová, a další, 2017, s. 152)

Kvalita rodinných vztahů se také promítá do výchovy. Výchova je sice orientována na individualismus, ale přesto závisí na tom, jak je rodina napojena na sociální okolí, které se označuje sociální sítí rodiny. Jedná se o spojení rodin, které jsou na sobě závislé, někdy se to této síti počítají i nepříbuzení lidé (známí, přátelé). O jednotlivcích platí, že jejich duševní zdraví závisí na rodině, tak stejně tak platí, že prosperita malých pospolu žijících rodin závisí na vztazích v širší rodině. I když lidé žijí v malých rodinách, pěstují vztahy i se širší rodinou a svá rozhodnutí dělají s ohledem na širší rodinu. (Matoušek, 2003, s. 84)

Šafr a další se v otázce výchovy zabývají vztahem mezi rodiči, který přispívá k rozvoji profesních, vzdělanostních i životních cílů a hodnot dítěte. Rodiče své děti vychovávají buď přímo (odměna, potrestání) nebo nepřímo, což znamená právě to, že se dítě učí z chování svých rodičů. Této nepřímé metodě učení přikládá velký význam většina psychologů. Dále se potvrdil fakt, že děti napodobují spíše chování lidí, kteří jsou úspěšní nebo dosahují ocenění druhých než neúspěšných lidí. Všechny záměrné i nezáměrné metody výchovy lze shrnout do několika výchovných stylů – autokratický, demokratický a volný styl. Pro autokratický styl jsou typické rozkazy a bezpodmínečná poslušnost, uposlechnutí všech rozkazů a příkazů bez námitek. Demokratický, nebo-li liberální styl je opřen o autoritu rodičů. Vztah mezi rodiči a dětmi je založen na partnerstvím mezi dítětem a rodiči. Komunikace je zde intenzivnější než už předchozího stylu. Dítě o sobě rozhoduje ve velké míře samo, učí se nést následky za svá rozhodnutí v rámci rodiny i mimo ni. Rodiče jsou zde vzorem, který pomáhá dítě pochopit jednání ostatních lidí. Demokratický styl se považuje za nejpříznivější pro zdravý vývoj dítěte. Tento styl pomáhá dětem získat postoje a návyky, které jsou nezbytné pro život v kolektivu, kde si je každý vědom své odpovědnosti, ale má také určitou míru samostatnosti. Největší volnost poskytuje dítěte volný (permisivní) styl výchovy, který nijak neomezuje aktivity dítěte. Na dítě nejsou kladeny žádné nároky ani dlouhodobé cíle. Rodiče doufají, že dítě jednou pozná, co chce. (Šafr a další, 2012, s. 96-97)

Výzkumy potvrdily, že výchovné styly také závisí na třídním postavení rodiny. Bylo dokázáno, že pro vysoké odborníky (servisní třída) je typická nenásilná autorita v komunikaci, která je doplněna o emoce. U rodičů z dělnických tříd se spíše setkáváme

s volným výchovným stylem bez aktivního usměrňování dítěte. Autoritářský styl se na první pohled vyskytoval vesměs u rodin ve všech třídách. Při detailnějším zkoumání se tento styl objevil u rodin nekvalifikovaných dělníků a v rodinách podnikatelů. (Šafr a další, 2012, s. 103)

Při pochopení rodinných vztahů pomáhají dítěti role. K matce se dítě chová jinak, protože ví, že matka si na něm cení jiných věcí než třeba otec, babička něco jiného než dědeček atd.. Právě díky těmto rolím poznává dítě vztahy ostatních členů rodiny nejen k němu, ale vztahy dospělých k sobě navzájem. Dítě velmi brzy poznává, kdo je blízkých příbuzný a kdo vzdálený právě díky tomu, jak se k ostatním jeho nejbližší chovají. Je velmi důležité, aby spolu rodina opravdu žila pospolu a ne jen vedle sebe. Pokud se členové rodiny např. jednou denně sejdou a probírají své zážitky, je to pro dítě škola života, která ho učí budoucím vztahům k lidem blízkým i vzdáleným. Záleží i na komunikaci s osobami, které nepatří do rodiny, např. jak rodiče mluví se sousedy, jak se chovají v obchodě atd.. Jedná se o situace, které neujdou pozornosti dítěte. (Matějček, 2017, s. 56-57)

3.4.3 Volný čas

Volný čas je samostatnou sociologickou disciplínou, která ovšem nemá jasně vymezené hranice. Neznamena to, že neexistuje žádné vymezení volného času. Naopak definic je mnoho, ale zatím nedošlo ke sjednocení do jedné definice. Definice můžeme rozdělit do několika typů. Prvním z nich jsou negativní definice, které uvádějí vše, co volný čas není. Dalším typem jsou definice zbytkové, které uvádějí volný čas jako čas, který zbývá jedinci po odečtení všech povinností. Posledním typem definic jsou definice pozitivní a obsahové založené na charakteristických rysech a atributech. Obecně se sociologie volného času zabývá proměnami volného času, jeho chápání v čase i v různých kulturách, jeho místem a významem v životech jedinců nebo skupin, způsoby, praktikami, možnostmi využití volného času a jeho frekvencemi. Dnes se jedná již o disciplínu tradiční. Poznatky sociologie volného času se využívají nejen při vědeckém zkoumání např. v psychologii, ekonomii nebo pedagogice, ale také v praxi např. v marketingu, reklamě nebo sociální práci. (Šubrt, 2014, s. 230-231)

Bocan definuje volný čas jako dobu, kdy nemusíme, ale chceme. Realita je ovšem mnohdy jiná. Pokud se např. zapíšeme do oddílu z vlastní iniciativy, stejně z tohoto úkon

vyplývají určité povinnosti nebo např. někdo přistupuje k pracovním nebo školním povinnostem bez donucení a se zájmem. (Bocan, 2012, s. 25)

Pokud se podíváme na volný čas z historického hlediska, tak ve větší míře mohl vzniknout až v industriální a postindustriální společnosti. Došlo k technickému pokroku, který zvýšil produktivitu práce a tím pádem i zkrácení pracovní doby. Díky kratší pracovní době se rozšířila mimopracovní sféra, do níž řadíme i volný čas. Dalším přelomovým okamžikem pro trávení volného času byl roku 1989, který přinesl uvolnění a více možností trávení volného času. (Fazik, Štemberk, 2013, s. 12)

Jak již bylo zmíněno, volný čas je jedním ze segmentů mimopracovní doby. Fazik a Štemberk rozdělují volný čas na kvantitativní a kvalitativní pojetí volného času. Kvantitativním pojetím volného času popisují jako dobu, která zůstává po odečtení činností, které se vztahují k povinnostem (praní prádla, vaření, žehlení atd.). Kvalitativní pojetí volného času zahrnuje činnosti, které dělá člověk dobrovolně a se zájmem. Tyto činnosti nám přináší potěšení, radost a spokojenost. (Fazik, a Štemberk, 2013, s. 13)

V dnešní době nezávisí rozšíření volného času jen na délce pracovní doby, ale např. také na robotizaci domácností, lepší organizaci různých služeb, dělbě práce členů rodiny atd... (Fazik, Štemberk, 2013, s. 13-14)

Většina autorů se shoduje v otázce vymezení funkcí volného času. Mezi funkce volného času patří odpočinek (aktivní i pasivní), čas pro zábavu (koníčky, záliby, zájmy) a rozvoj osobnosti. (Fazik, Štemberk, 2013, s. 14)

Dnes je poměrně populárním tématem možnosti trávení volného času mládeže, který by měl být chápán, jako investice do lidského kapitálu. Většinou nejde o vybudování areálů, jejichž výstavba i provoz jsou nákladné, ale o využití iniciativy všech, kdo se o volný čas mládeže zajímá. (Grzywe, 2001) Volný čas je nejen příležitostí pro osobnostní a sociální rozvoj dětí a mládeže, ale také poskytuje vlastní duševní hygienu. (Procházka, 2014, s. 127)

Výzkumy týkající se trávení volného času jsou dnes ve většině zemí standardem. Získaná data poskytují cenná data pro plánování sociálních politik. Evropská unie doporučuje výzkumy tohoto typu, přesto ČR do roku 2015 tyto výzkumy neuskutečňovala. Prvním výzkumem, zabývajícím se tématem trávení volného času české společnosti, byl v roce 2015 Výzkum proměny české společnosti 2015. Tento výzkum se zabýval placenými i neplacenými pracemi, péčí o děti a dospělé, sladěním práce a rodiny, trávením volného času a kvalitou života různých skupin obyvatel. Výzkum ukazuje, jakým aktivitám a v jakém

rozsahu se v průběhu dne věnují obyvatelé ČR. Výzkum ukazuje, že 99 % dospělých Čechů se buď ve všední den, nebo o víkendu věnuje volnočasové aktivitě. Vykonávání volnočasových aktivit se soustředí do večerních hodin (19:00 – 22:00) jak ve všední den, tak o víkendu. V těchto hodinách se volnočasové aktivitě věnuje mezi 50–70 % české populace. (Akademie věd ČR; Masarykova univerzita, 2016)

Množství volného času se mění s věkem. Nejvíce volného času mají lidé do 24 let – denně zhruba 7 hodin. Dále objem volného času klesá k 5 hodinám u věkové kategorie 35 – 44 let. S Rostoucím věkem opět roste objem volného času. Seniori 65 + mají přes 8 hodin volného času denně. Věkový trend je dán odlišnou ekonomickou aktivitou. Množství volného času u nezaměstnaných lidí do 50 let je podobně velké, jako u seniorů. S věkem se mění i celková skladba volného času. S přibývajícím věkem vzrůstá sledování televize, a naopak klesá trávení času s rodinou a přáteli. (Akademie věd ČR; Masarykova univerzita, 2016)

Nejčastěji provozovanou aktivitou je sledování televize. V průměru tato aktivita zabírá 2 hodiny denně, což je zhruba třetina z celkového volného času. V typický den jí sledují 3 dospělí ze 4. Seniori u televize tráví více času, a to přes 3 hodiny denně a v běžný den k ní usedá téměř 90 %. Odlišná čísla uvádí výzkum u mladých lidí do 25 let. V tomto věku sleduje televizi jen každý třetí. (Akademie věd ČR; Masarykova univerzita, 2016) Média v dnešní době reprezentují skutečnost a nahradila v tomto úkolu církve, která ovšem poskytovala pohled jen z jedné strany a podávala vysvětlení k různým činům a událostem a dále také určovala co je dobré a co zlé. Dnešní doba nabízí velké množství televizních programů, která lidem umožňují pohled na určité události i z jiné perspektivy. Rozmanitost nabídky zvýšila přitažlivost elektronických médií. (Možný, 2002, s. 144-145)

Dalšími aktivitami jsou odpočinek, čas s přáteli a rodinou, četba, poslouchání hudby a brouzdání na internetu. Odpočinku se oddává, zhruba jednu hodinu denně, polovina dospělých. U seniorů se opět tato čísla liší. Odpočinku se oddává 6 z 10 seniorů. Hodina denně také připadá na trávení času s přáteli a rodinou. Čtení a poslouchání hudby se věnujeme jen půl hodiny denně. Těmto činnostem se věnuje dvakrát méně dospělých než seniorů. Půl hodiny denně nám zabere sport a cvičení včetně pobytu venku. Tyto aktivity provozuje třetina dospělých. U seniorů je to téměř stejné jako u mladších ročníků. Půl hodiny také trávíme brouzdáním na internetu, ke kterému zasedá 40 % lidí. U lidí do 25 let se internetu dostávají 2 ze tří u seniorů zhruba každý pátý. Hraním her trávíme 20 minut denně

a hrají je 15 % dospělých nejčastěji do 34 let. (Akademie věd ČR; Masarykova univerzita, 2016)

Tématem trávení času s blízkými se zabývá projekt Zlaté časy, dle něhož spolu partneři (ať už sezdání nebo nesezdání) tráví zhruba 60 hodin týdně. Společně strávený čas partnerů se dělí na tři způsoby. První způsob je, že se partneři věnují stejné činnosti. Další možností je čas, který věnují každý svým zájmům, tedy tráví ho odděleně. Poslední možnost je ta, při které jsou partneři pod stejnou střechou, ale každý se věnuje své činnosti. S postupem vztahu se způsob trávení volného času s partnerem mění. Ze začátku vztahu převládá první způsob a téměř chybí ten poslední. Naopak po dlouhodobějším vztahu mají partneři většinou problém s tím, že spolu sice jsou v jedné místnosti, ale každý dělá něco jiného. (Šmolka, 2010)

Méně provozovanými aktivitami v rámci volného času jsou návštěvy kulturních akcí a představení včetně návštěvy kina. V běžný den takto tráví volný čas méně než desetina lidí. (Akademie věd ČR; Masarykova univerzita, 2016)

Jak již bylo několikrát zmíněno, společnost se individualizuje, což se odráží i ve způsobech trávení volného času. Česká společnost nebyla nikdy tak různorodá a nikdy v ní nežilo tolik odlišných skupin s různými životními styly. Na tento trend zareagovaly i instituce, které zprostředkovávají způsoby trávení volného času. Každý jedinec má možnost si vybrat z obrovské škály činností, které korespondují s jeho individuálním životním stylem. (Možný, 2002, s. 145) Trend zdůrazňování jednotlivce přineslo také méně času tráveného s rodinou. Členové rodiny tráví více času v práci, ve společnosti stejné profese neboli v náhradních rodinách. Rodina se sice zužuje, ale rozšiřuje se sociální prostředí, ve kterém se člen rodiny bezprostředně pohybuje. (Kolařík, 2016, s. 18) Pokud se podíváme na rodinu, jejíž oba rodiče jsou zaměstnaní, mají na sebe členové rodiny čas pouze večer a o víkendu. (Matoušek, 2003, s. 87)

Většina lidí cítí, že rodina je na prvním místě, ale pokud začnou přemýšlet nad vlastním životním stylem, nad tím, do čeho investují a do čeho vkládají svou pozornost, ve velké většině zjistí, že rodina ustupuje před koníčky, prací a přáteli. S. R. Covey ve svém díle shrnuje výzkum téměř čtvrt milionů lidí, ve kterém uvádí 7 návyků spokojené rodiny. Z výzkumu vyplývá, že v návyku číslo tři, kterým je – „to nejdůležitější dávejte na první místo“ – se lidé hodnotí nejnižšími hodnotami. Zkoumané osoby mají pocit, že mezi tím, co považují za nejdůležitější (včetně rodiny) a způsobem, kterým tráví volný čas je obrovský

rozdíl. Pokud je pro člověka rodina na prvním místě, musí odrážet jeho život. (Covey, 2017, s. 120-121) Forma rodiny je nejbližší a nejdůležitější emocionální lidské pouto. Tento vztah řídí lidstvo a společnost a staví rodiny do centra volnočasových aktivit. (Schänzel, Carr, 2016, s. 23)

4 Metodologie výzkumu

4.1 Cíl výzkumu

Výzkum si klade za cíl zjistit, čím se liší venkovská rodina od městské v oblasti kvality života. Dílčími cíli je popsání rozdílů v otázkách rodinných vztahů, sladění práce a rodiny a volného času.

4.2 Výzkumné otázky a výzkumné předpoklady

V diplomové práci byly stanoveny čtyři výzkumné otázky (VO):

VO1: Kdy se vrací matky venkovských a městských dětí do práce po rodičovské dovolené?

VO2: Jaké vztahy mají venkovské a městské rodiny ve své rodině?

VO3: Oddělují venkovské a městské rodiny svůj partnerský a rodinný život?

VO4: Kde nejčastěji tráví venkovské a městské rodiny svůj volný čas?

Ke každé výzkumné otázce byly stanovy následující výzkumné předpoklady (VP):

VP1: Matky venkovských dětí se po rodičovské dovolené vrací do práce později než matky dětí, žijící ve městě.

Předpoklad bude ověřován otázkami, které se týkají věku nástupu nejmladšího dítěte do školky, věku nejmladšího dítěte, kdy matka nastupovala do práce po rodičovské dovolené a zaměstnanosti matky v době, kdy nejmladší dítě chodilo do školky. Tyto otázky jsou v dotazníku položkami číslo: 1, 3 a 5. Kritériem pro potvrzení bude u otázky č. 1 odpověď 5-6 let, u otázky č. 3 odpovědi 5 a více let a u 5. otázky možnost Ne u respondentů z venkova.

VP2: Venkovské rodiny žijí soudržněji než rodiny ve městě.

Pro tento předpoklad byla vytvořena kritéria, která musí být splněna pro jeho potvrzení, a to jsou: prarodiče hlídají své vnuky a vnučky, děti se se svými prarodiči stýkají alespoň jednou týdně, respondenti se svými rodiči bydlí nebo bydlí v blízkosti do 5 km, a souhlasné odpovědi s tvrzením v otázce číslo 12.

VP3: Rodiče venkovských dětí nevidí důvod rozdělovat partnerský a rodinný život.

Tento předpoklad bude potvrzen nebo vyvrácen na základě otázky číslo 15, kde se předpokládá, že venkovské rodiny budou volit spíše odpovědi a) a b) a na základě otázky číslo 16, kdy se předpokládá, že respondenti z venkova budou volit spíše odpověď c).

VP4: Venkovské rodiny tráví více svůj volný čas aktivitami realizovanými doma.

Předpoklad bude přijat nebo vyvrácen na základě otevřené otázky číslo 18 a uzavřené otázky číslo 19. Otevřená otázka bude vyhodnocena na základě aktivit, které respondenti uvedou do dotazníku a následně budou dány do kategorií dle místa, kde jsou vykonávány. U 19. otázky je kritériem pro potvrzení častější odpověď a), b) nebo c), u respondentů z venkova.

4.3 Výzkumné metody a techniky

V praktické části práce byla využita kvalitativní i kvantitativní metoda sběru dat. Nejprve byla využita kvalitativní technika, a to fokusní skupina. Bylo vytvořeno šest skupin po pěti členech, dle věku a místa bydliště viz tabulka číslo 1.

Tabulka 1-Rozdělení fokusních skupin

	Město	Venkov
30-39 let	FS1	FS4
40-49 let	FS2	FS5
50-59 let	FS3	FS6

Zdroj: vlastní zpracování

Fokusní skupiny byly realizovány online, kvůli špatné epidemiologické situaci v ČR a z každé skupiny byl pořízen audiozáznam. Pro každou věkovou kategorii byl vytvořen scénář, na základě kterého probíhala diskuse. Každá fokusní skupina trvala zhruba hodinu.

Na základě dat z fokusních skupin byl následně vytvořen dotazník, který byl distribuován do obce Přistoupim a města Český Brod. Distribuce probíhala opět online kvůli zhoršené epidemiologické situaci. Distribuci v obci zařídila starostka obce Přistoupim a v Českém Brodě byla distribuce zařízena přes zaměstnankyni městského úřadu.

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor se skládá ze 106 respondentů, 52 mužů a 54 žen. Město je zastoupeno 53 respondenty stejně jako venkov.

Do výzkumného souboru byli zařazeni respondenti, kteří mají děti, ale i bezdětní ve věku od 18 do 60 a více let. Nejvíce respondentů bylo zastoupeno ve věku 40-49 let, a to konkrétně 37,7 %, což odpovídá věkovému průměru zkoumané vesnice a města. Druhý největší počet respondentů byl ve věku 50-59 let, a to 24,5 %.

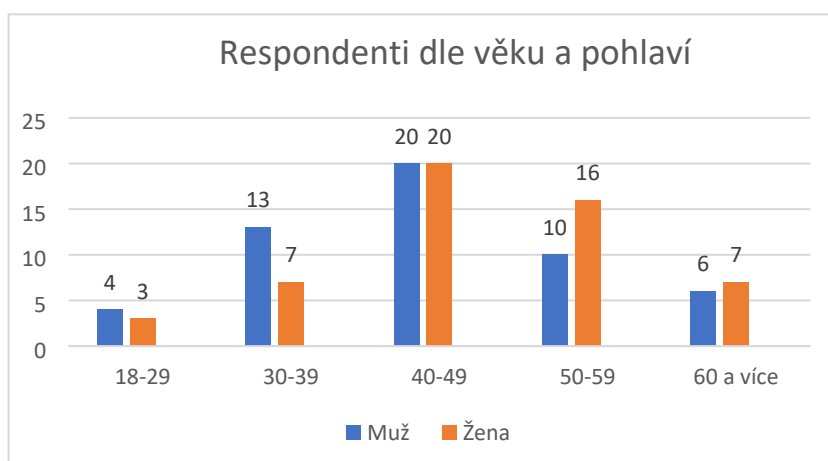
Tabulka 2-Respondenti dle věku

Věk	Počet respondentů	Počet respondentů
18-29 let	7	6,6 %
30-39 let	20	18,9 %
40-49 let	40	37,7 %
50-59 let	26	24,5 %
60 a více let	13	12,3 %
Celkem	106	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Vyrovnaný poměr mužů a žen můžeme vidět ve věku 40-49 let. Od 50 let výše převažovaly jako respondenti ženy od 18 do 39 let spíše muži.

Graf 1-Respondenti dle věku a pohlaví

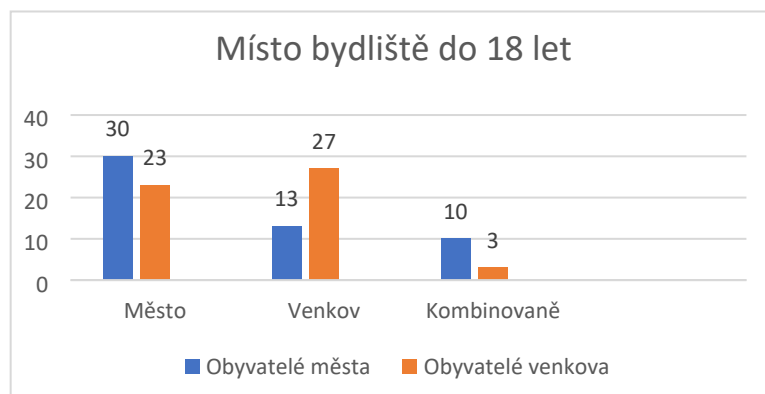

Zdroj: vlastní zpracování

V dotazníku byla dále položena otázka týkající se místa bydliště do 18 let, což může ovlivnit život rodiny.

Data byla rozdělena dle současného trvalého bydliště respondentů viz graf číslo 2.

Graf 2-Místo bydliště do 18 let

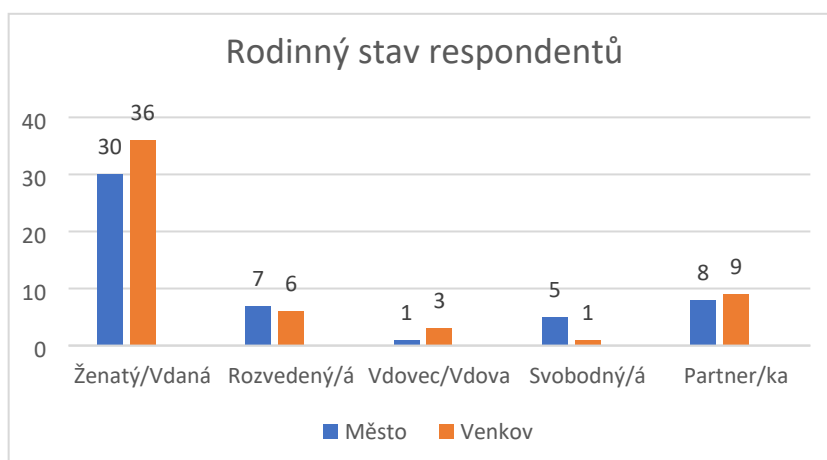
Zdroj: vlastní zpracování

V grafu číslo 2 je vidět, že respondenti, kteří mají momentálně trvalé bydliště na venkově, během svého dospívání nežili jen na venkově. 43,4 % dotazovaných přišla na venkov právě z města. 50,9 % respondentů z venkova žilo do své dospělosti na venkově a má zde stále trvalé bydliště. Pouze 3 respondenti, s trvalým bydlištěm na venkově, žili do svých 18 let střídavě ve městě a na venkově. Je tedy patrné, že konkrétně v tomto případě na venkov přichází lidé, kteří původně žili ve městě.

Dále je z grafu číslo 2 patrné, že většina respondentů, která žila do svých 18 let ve městě, má stále trvalé bydliště ve městě. Vyrovnaný je zde poměr mezi kombinovaným bydlením a bydlením na venkově, kde je nepatrný rozdíl dvou respondentů. V grafu je tedy vidět, že většina dotazovaných s trvalým bydlištěm ve městě, žila ve městě do svých 18 let. Pouze 13 respondentů z města, což činí 24,5 %, žilo před osmnáctým rokem na venkově a 10 respondentů, 18,9 %, kombinovaně.

Do výzkumného souboru byli zahrnuti nejen respondenti, kteří žijí v manželství, ale také rozvedení, svobodní, vdovci/vdovy nebo lidé, kteří žijí s partnerem. Všechna zastoupení rodinného stavu jsou stejnou měrou obsažena jak ve městě, tak na venkově. Největší rozdíl je pouze u rodinného stavu ženatý/vdaná, a to pouze o 6 respondentů na venkově. Celkově odpověď ženatý/vdaná zvolilo 62,3 % ze všech respondentů, což neodpovídá současnému trendu nesezdaných párů. Důvodem je skutečnost, že ve výzkumném vzorku převládají respondenti 40 a více let, kteří byli sezdáni v době, kdy bylo manželství společností očekáváno.

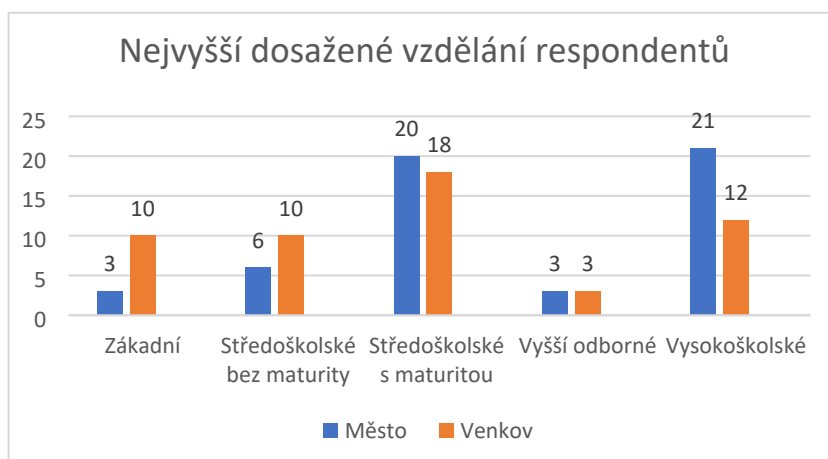
Graf 3-Rodinný stav respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Stejně jako u rodinného stavu, tak i u nejvyššího dosaženého vzdělání nejsou patrné významné rozdíly mezi městem a venkovem. Největší rozdíl je u vysokoškolského vzdělání, kde ve výzkumném vzorku bylo o 9 vysokoškolsky vzdělaných respondentů z města více než na venkově. Další rozdíl mezi městem a venkovem byl v základním vzdělání, kdy na venkově bylo o 7 respondentů se základním vzděláním více než ve městě. Největší rozdíly jsou tedy viditelné u nejnižšího a nejvyššího stupně vzdělání.

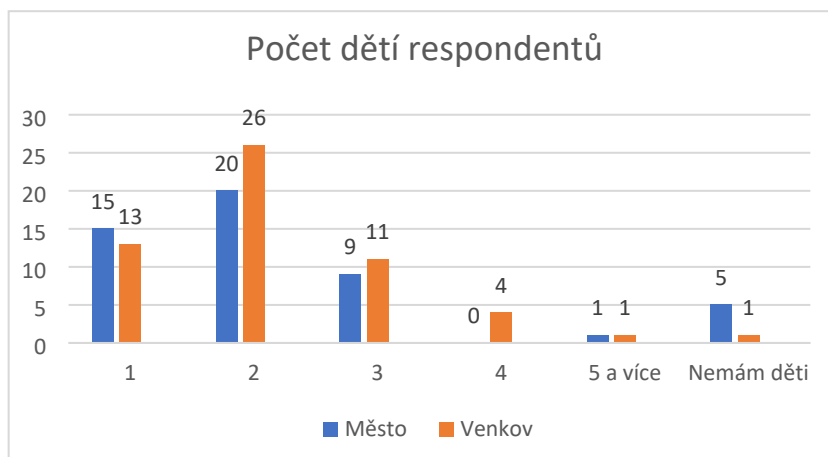
Graf 4-Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Do výzkumu byli také zařazeni respondenti, kteří děti nemají, protože v dnešní době můžeme chápat jako rodinu i pár, který nemá děti. Stejně jako u předchozích dat i zde můžeme vidět poměrnou vyváženost dat mezi městem a venkovem. Největší rozdíl je opět pouhých 6 respondentů, a to u možnosti 2 děti, kde převažují venkovští respondenti.

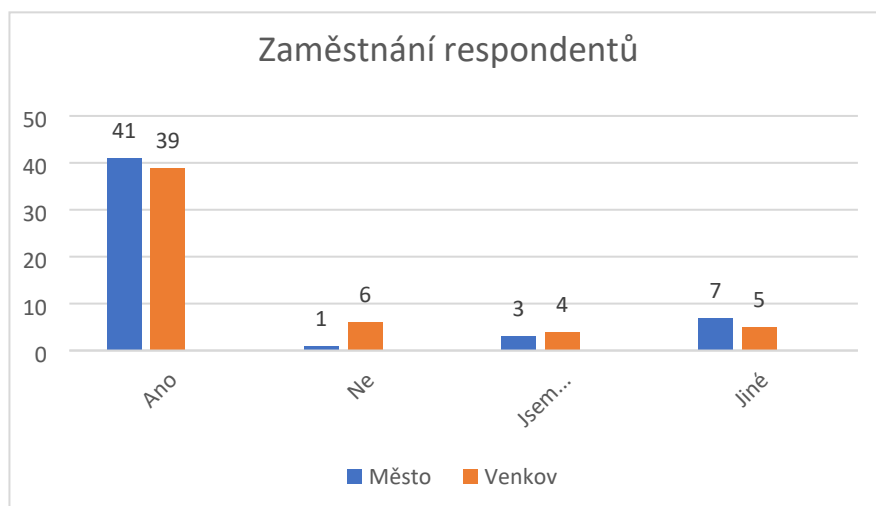
Graf 5-Počet dětí respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Zaměstnání respondentů se opět shoduje jak ve městě, tak na venkově. Největší rozdíl můžeme pozorovat u odpovědi Ne, kde o 5 respondentů převažuje venkov. Ostatní odpovědi se liší pouze od 2 nebo 1 respondenta. I zde můžeme tvrdit, že data z venkova a města, jsou v podstatě stejná a nevykazují žádný významný rozdíl.

Graf 6-Zaměstnání respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

4.5 Ověření výzkumných předpokladů

První z výzkumných předpokladů byl vyhodnocován na základě otázek číslo 1 a 3 a 5 v dotazníku. Předpokladem bylo, že se matky venkovských dětí vracejí později do práce po rodičovské dovolené. U otázky číslo 1, která se týkala věku nástupu nejmladšího dítěte do školky, bylo předpokládáno, že respondenti z venkova budou častěji volit odpověď 5-6 let. Toto kritérium bylo naplněno. Odpověď 5-6 let zvolilo 26 (49,1%) respondentů z venkova a pouze 11 (20,8%) respondentů z města.

Otázka číslo 3 se týkala věku nejmladšího dítěte, kdy nastupovali respondenti nebo jejich partnerky, do práce po rodičovské dovolené. U této otázky jsem předpokládala, že respondenti z venkova budou volit více odpovědi b), c), d), e) než respondenti z města, což také bylo naplněno. Odpověď b), c), d), e) zvolilo 22 (41,5%) respondentů z venkova a 7 (13,2%) respondentů z města.

Poslední otázkou, vztahující se k prvnímu výzkumnému předpokladu, byla otázka na zaměstnanost respondentek nebo partnerek respondentů v době, kdy nejmladší dítě chodilo do školky. Předpokládala jsem, že respondenti z venkova budou více než respondenti

z města volit odpověď b) Ne. Toto kritérium bylo také splněno. Odpověď Ne zvolilo 13 (24,5%) respondentů z venkova a 3 respondenti z města, což činí 5,7%.

Všechna 3 zvolená kritéria byla splněna. První výzkumný předpoklad byl potvrzen a můžeme tedy říci, že na venkově chodí ženy po rodičovské dovolené do práce později než ženy ve městě.

Druhý výzkumný předpoklad zněl, že venkovské rodiny žijí soudržněji než rodiny z města. Předpoklad byl potvrzován na základě otázek číslo: 7, 8, 9 a 12.

U otázky číslo 7, která se týkala hlídání dětí, jsem předpokládala, že respondenti z venkova budou více volit odpověď a) babičkou a dědou než respondenti z města. Toto kritérium bylo naplněno. 27 dotazovaných (50,9%) z venkova zvolilo odpověď a), z města tuto možnost vybralo pouze 11 respondentů (20,8%).

Otázka číslo 8 obsahovala dotaz na to, zda rodiče žijí s respondentem v jenom domě/bytě. Bylo předpokládáno, že dotazovaní z venkova budou více než respondenti z města volit odpověď a) Ano a d) V blízkosti do 5 km. Toto kritérium bylo naplněno. Odpověď a) a c) zvolilo 22 (41,5 %) respondentů z venkova, ale pouze 13 respondentů z města, což je 24,5 %.

V otázce číslo 9 respondenti odpovídali na otázku: Jak často se Vaše děti stýkají s prarodiči? U této otázky jsem předpokládala, že venkovští respondenti budou více než respondenti z města volit odpověď alespoň jednou týdně. Toto kritérium bylo také splněno. Z venkova tuto možnost zvolilo 23 respondentů (43,4%) a 11 respondentů z města (20,8%).

Ve 12. otázce respondenti vyjadřovali svůj souhlas s tvrzením: O rodiče, kteří potřebují pomoci, by se především měla starat rodina. U respondentů z venkova se předpokládalo, že budou volit souhlasné odpovědi více než respondenti z města. Toto kritérium bylo také splněno. Odpovědi a) Rozhodně souhlasím a b) Spíše souhlasím, zvolilo 50 (94,3%) respondentů z venkova a 31 (58,5%) dotazovaných z města.

I u druhého výzkumného předpokladu byla splněna všechna kritéria a můžeme tedy výzkumný předpoklad potvrdit. Znamená to, že venkovské rodiny žijí soudržněji než rodiny z města.

Třetí výzkumný předpoklad tvrdí, že venkovské rodiny nevidí důvod rozdělovat rodinný a partnerský život. Tento předpoklad je posuzován na základě otázek 15 a 16.

Otázka 15 zní: Do jaké míry souhlasíte s následujícím tvrzením: Rodinu tvoří především děti. Bez dětí není rodina úplná. Předpokládám, že dotazovaní z venkova budou

spíše volit odpovědi a) Rozhodně souhlasím a b) Spíše souhlasím. Toto kritérium bylo naplněno. 50 (94,3 %) dotazovaných z venkova zvolili odpovědi a) a b), zatímco ve městě tyto odpovědi zvolilo jen 36 respondentů (67,9 %).

Otázka číslo 16 se týkala toho, zda respondenti zvládají oddělit partnerský a rodinný život. Předpokládalo se, že respondenti z venkova budou více volit odpověď c) Nevidím důvodu to rozdělovat, což bylo také naplněno. Z venkova tuto odpověď zvolilo 32 dotazovaných, což je 60,4 %, ale z města jen 20 respondentů (37,7 %).

Třetí výzkumný předpoklad můžeme také potvrdit, protože byla naplněna obě kritéria, která byla pro tento předpoklad stanovena. Můžeme tedy říci, že venkovské rodiny nevidí důvod rozdělovat rodinný a partnerský život.

Poslední výzkumný předpoklad se týká volného času. Konkrétně předpokládá, že venkovské rodiny tráví svůj volný čas především doma. Předpoklad bude ověřován otevřenou otázkou číslo 18 a uzavřenou otázkou číslo 19.

U otevřené otázky číslo 18 byly aktivity rozděleny dle toho, zda jsou vykonávány doma nebo ne. Předpokládala jsem, že respondenti z venkova uvedou více aktivit, které se realizují doma než respondenti z města. Toto kritérium bylo naplněno. U respondentů z venkova převažovaly aktivity, které jsou realizovány doma, a to konkrétně se tyto činnosti objevily v 79 případech. Aktivity, které jsou vykonávány mimo dům, uvedli respondenti v 61 případech. Dotazovaní z města uvedli 81 aktivit, které jsou vykonávány mimo dům a 45 aktivit, které jsou vykonávány doma.

Poslední otázka dotazníku č. 19 zjišťovala, zda se respondenti účastní akcí, které jsou pořádány městem nebo obcí, kde respondenti žijí. Očekávala jsem, že respondenti z venkova, budou více volit odpověď d) ne, takových akcí se neúčastním. Tento předpoklad naplněn nebyl. Tuto odpověď zvolilo 18,9 % respondentů z venkova a 35,9 % respondentů z města.

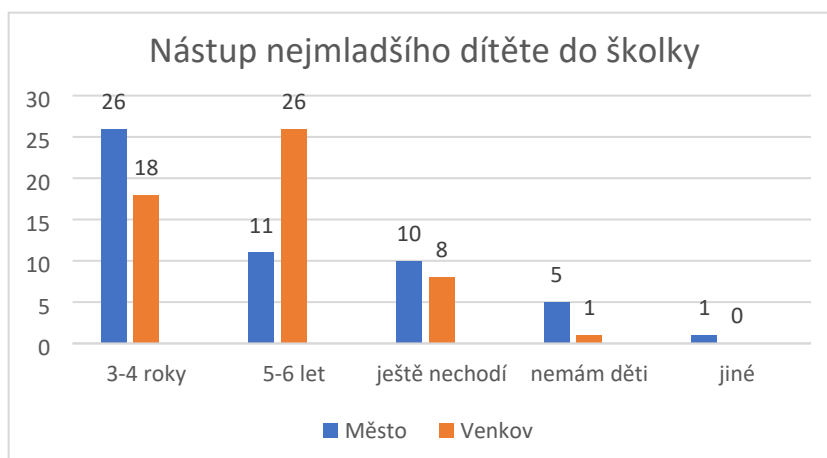
U posledního předpokladu bylo jedno kritérium naplněno, druhé nikoli. Proto poslední výzkumný předpoklad nebyl potvrzen.

5 Vyhodnocení a interpretace výsledků

Kapitola shrnuje a popisuje data všech otázek z dotazníku. Data jsou dána do grafů, které jsou dále komentovány. Všechna data v grafech jsou rozdělena na respondenty z města a venkova.

První z výzkumných předpokladů se týkal pozdějšího návratu matek z venkova do práce po rodičovské dovolené. Tento předpoklad byl potvrzen. Jednou z prvních otázek, týkající se prvního předpokladu, byla otázka na věk nejmladšího dítěte při nástupu do školky. Je zde patrný rozdíl mezi městem a venkovem, a to u věku 3-4 roky a 5-6 let. Vidíme zde stejný počet respondentů 26 (49,1 %) jak z města, tak venkova, ale u jiných odpovědí. Přejít dítěte z rodinného prostředí do kolektivu je velmi důležité. Jak je z grafu patrné, tuto změnu volí v dřívějších letech dítěte rodiče z města než z venkova. Na nástup dětí do školky ovšem působí mnoho faktorů jako např. dovážení dítěte do školky nebo nástup matky do zaměstnání. Neznamená to tedy, že respondenti z venkova chtějí dávat děti do školky v pozdějším věku, ale je velmi pravděpodobné, že nemají jinou možnost.

Graf 7-Věk při nástupu nejmladšího dítěte do školky

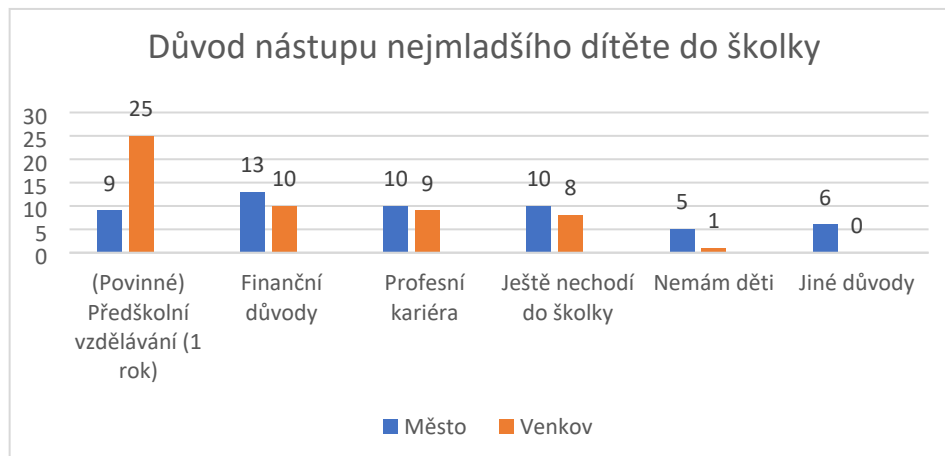

Zdroj: vlastní zpracování

V grafu číslo 8, týkající se důvodu nástupu nejmladšího dítěte do školky, jasně převládá (Povinné) Předškolní vzdělávání (1 rok) u respondentů z venkova, což koresponduje s grafem číslo 7. Povinné předškolní vzdělávání platí od školního roku 2017/2018. Předpokládám, že v době, kdy většina respondentů řešila nástup nejmladšího dítěte do školky, ještě zavedené povinné vzdělávání nebylo, a přesto většina respondentů z venkova děti do školky dala na 1 rok. Můžeme tedy říci, že si respondenti uvědomují důležitost zapojení dítěte do kolektivu před nástupem do školy. 6 respondentů s trvalým pobytem ve městě uvedlo jiné důvody nástupu dítěte do školky, které byly: socializace,

běžný nástup do MŠ, děti do školky nechodily, nutnost rodičů docházet do zaměstnání, dítě bylo společenské a dítě samo chtělo.

Graf 8-Důvod nástupu nejmladšího dítěte do školky

Zdroj: vlastní zpracování

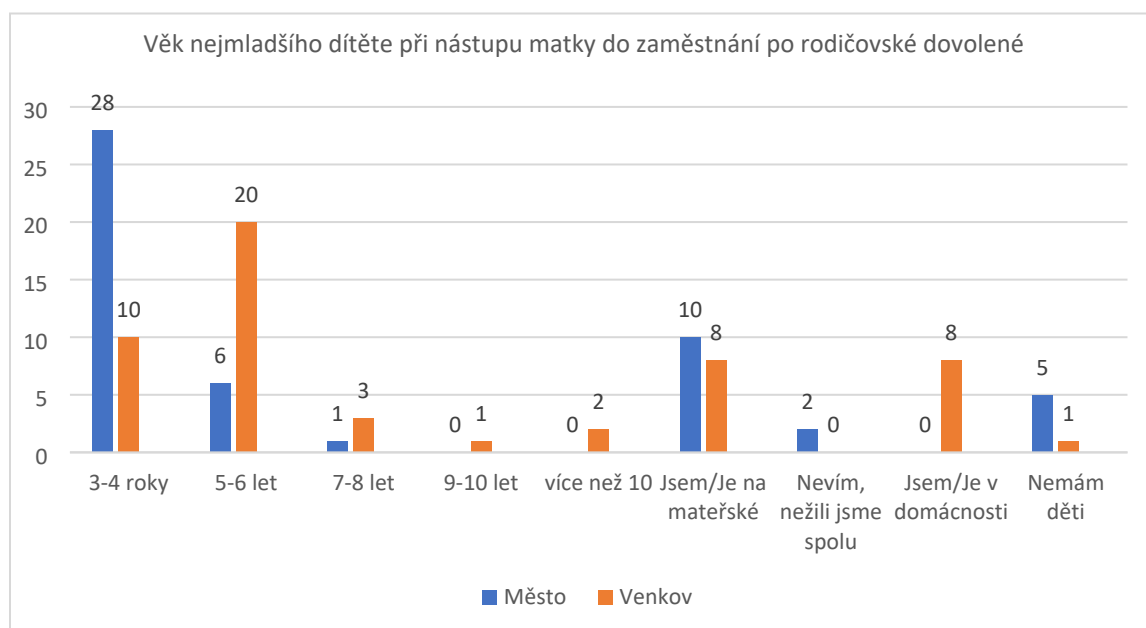
Následující graf znázorňuje data z otázky, která zjišťovala věk nejmladšího dítěte, kdy matka nastupovala do práce po rodičovské dovolené.

Data z tohoto grafu korespondují s daty z grafu č. 7. Opět zde dominují respondenti z města u odpovědi 3-4 roky z čehož vyplývá, že děti respondentů z města šly do školky a zároveň jejich matka nastupovala do práce. U respondentek z města/partnerek respondentů, můžeme pozorovat defemilializační trend, kdy se matka po rodičovské dovolené vrací do práce dříve.

Naopak respondenti z venkova vykazují jiné hodnoty. 18 respondentů z venkova dalo nejmladší dítě do školky ve 3-4 letech, ale v tomto věku dítěte, nastupovalo pouze 10 respondentek/partnerek respondentů do práce po rodičovské dovolené. To samé se objevuje i u věku 5-6 let, kdy 26 respondentů dalo nejmladší dítě do školky v tomto věku, ale do práce se v 5-6 letech dítěte vracelo pouze 20 respondentek/partnerek respondentů. Znamená to tedy, že když respondenti z venkova dali dítě do školky, nenastoupila žena hned do práce, jako tomu je u respondentů z města.

Šaradín k této problematice uvádí, že pro matky, které se vrací do práce po rodičovské dovolené, může být problémem právě jejich bydliště. Na venkově není dost adekvátních pracovních míst, která umožňují zkombinovat práci a péči o děti. Jako další problém v návratu matek z venkova do práce vidí Šaradín špatnou dostupnost zařízení pro děti. (Šaradín, 2016)

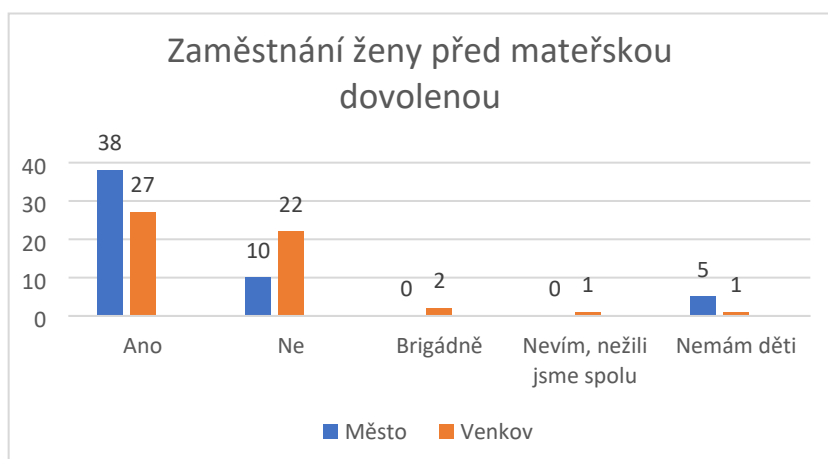
Graf 9-Věk nejmladšího dítěte při nástupu matky do zaměstnání po rodičovské dovolené

Zdroj: vlastní zpracování

Další otázka byla směřována na zaměstnanost ženy (matky) před mateřskou dovolenou, protože to může být také jeden z faktorů, který ovlivňuje nástup ženy do zaměstnání po rodičovské dovolené. Data k této otázce jsou znázorněna v grafu číslo 10. U souhlasné odpovědi převažují respondenti z města, což opět odpovídá předchozím grafům, ve kterých je uvedeno, že děti z města chodí do školky dříve než děti z venkova. Důvodem může být právě fakt, že matka byla před mateřskou dovolenou zaměstnána a vrací se zpět do práce, kde jí zaměstnavatelem bylo drženo pracovní místo. Matka po rodičovské v takovém případě nemusí hledat novou práci a návrat je pro ni snazší nebo spíše rychlejší než pro matku, která zaměstnána před mateřskou dovolenou nebyla. Odpověď Ano zvolilo také více respondentů z venkova než zápornou odpověď. Přesto se ženy z venkova do práce vracely později. Důvodem může být např. problematické dovážení dítěte do školky nebo to, že se dítě v dřívějším věku do školky nedostalo kvůli kapacitě školek v okolí.

Graf 10-Zaměstnání ženy před mateřskou dovolenou

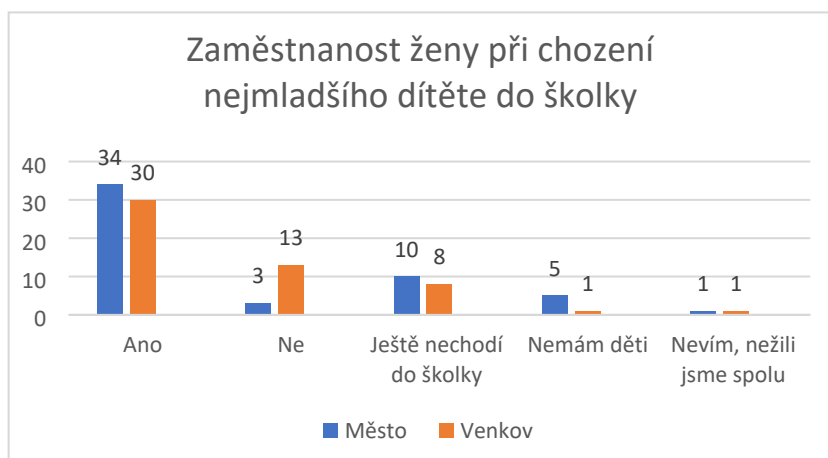

Zdroj: vlastní zpracování

64 dotázaných, což je 60,4 %, uvedlo, že bylo nebo jejich partnerka byla zaměstnána v době, kdy jejich nejmladší dítě chodilo do školky, z čehož 34 respondentů bylo z města a 30 respondentů z venkova.

Graf číslo 11 koresponduje s grafem číslo 9, kdy 64 respondentů z města i venkova uvedlo, že nastupovali/jejich partnerka nastupovala do práce po rodičovské dovolené, když bylo nejmladšímu dítěti 3-4 roky nebo 5-6 let, což odpovídá 64 odpovědím u otázky zaměstnanosti matky při chození nejmladšího dítěte do školky. Můžeme tedy říci, že jak respondentky/partnerky respondentů z města (64,2 %) tak z venkova (56,6 %) se vrátily zpět do práce v době, kdy děti chodily do školky. Z dat je patrné, že dřívější názor na to, že matka má být s dětmi doma není již aktuální ani na venkově, kde tento názor přetrvával delší dobu než ve městě.

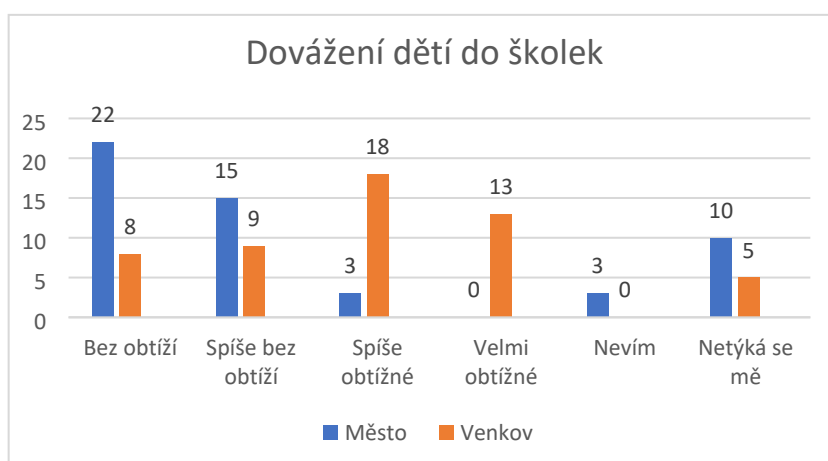
Graf 11-Zaměstnanost ženy při chození nejmladšího dítěte do školky

Zdroj: vlastní zpracování

K problematice venkova se bezpochyby váže i dojíždění, které rodina musí denně řešit, což je patrné i z grafu číslo 12 a je jedním z faktorů, který ovlivňuje návrat žen po rodičovské dovolené do práce. Z venkova do města je nutné dojíždět v podstatě za vším. Často se ženy do práce po rodičovské dovolené vrací později právě z toho důvodu, že partneři/manželé nedokáží skloubit dovážení dítěte a pracovní dobu, která je dána zaměstnavatelem. V grafu č. 12 vidíme, že odpovědi Bez obtíží a Spíše bez obtíží volili převážně obyvatelé města (69,8 %). Spíše obtížné a Velmi obtížné volili převážně obyvatelé venkova (58,5 %). Obyvatelé města mají školky v podstatě v bezprostřední blízkosti, ale obyvatelé venkova jsou odkázáni buď na vlastní auto, nebo na veřejnou dopravu, která má své jízdní řády a jezdí jen v omezených intervalech. V obou případech je dovážení dětí z venkova do školek časově náročnější než pro obyvatele města.

Graf 12-Dovážení dětí do školek

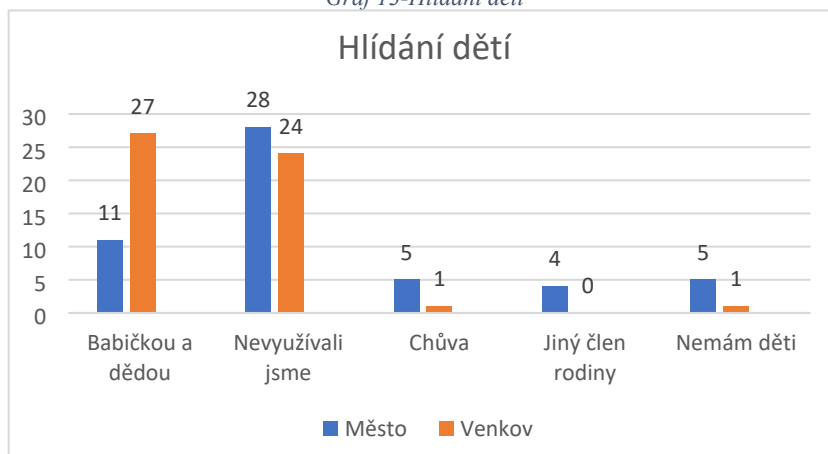

Zdroj: vlastní zpracování

Druhý výzkumný předpoklad se vztahoval k větší soudržnosti rodin žijících na venkově. Tento předpoklad byl také potvrzen.

Graf číslo 13 shrnuje data týkající se hlídání dětí. Respondenti z města a venkova se v podstatě shodovali v tom, že hlídání nevyužívali. Naopak značný rozdíl můžeme vidět u možnosti hlídání babičkou a dědou, kde jasně převládají venkovští respondenti. Vztah vnoučat a prarodičů prochází, stejně jako celá rodina, značnou změnou. Většina seniorů má v dnešní době své zájmy nebo dokonce ještě zaměstnání a čím dál tím více se můžeme setkat s tím, že nejsou pro svá vnoučata plně k dispozici. Tento trend je typičtější pro obyvatele města, což také dokazuje graf číslo 13.

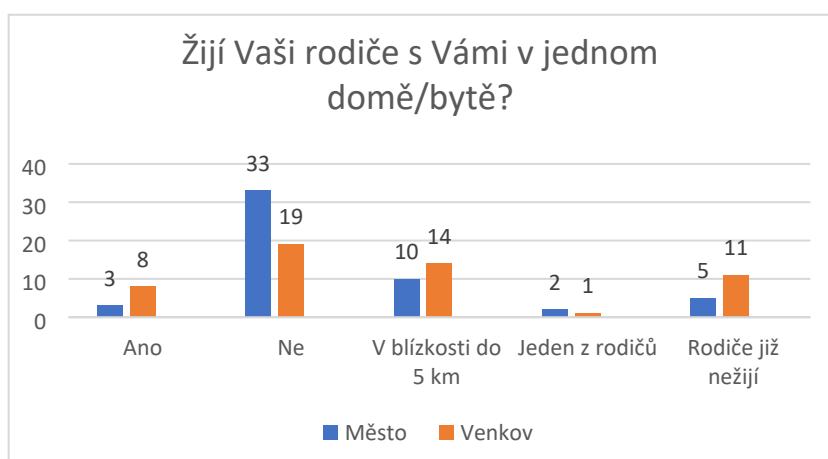
Graf 13-Hlídaní dětí

Zdroj: vlastní zpracování

Vícegenerační bydlení bylo typické spíše v dřívějších letech a spíše na venkově. Dnes je tento trend na ústupu a s vícegeneračním bydlením se setkáme spíše zřídka. Přesto tuto odpověď v dotazníku zvolilo 8 respondentů z venkova a 3 z města. Největší rozdíl mezi městem a venkovem můžeme u této odpovědi pozorovat u odpovědi Ne, kdy 33 respondentů uvedlo, že jejich rodiče nebydlí s nimi v jednom domě/bytě, a pouze 10 dotazovaných uvedlo, že rodiče bydlí v blízkosti do 5 km. Větší generační soudržnost tedy můžeme pozorovat u venkovských respondentů, u kterých převažovaly odpovědi Ano a V blízkosti do 5 km.

Graf 14-Život s rodiči

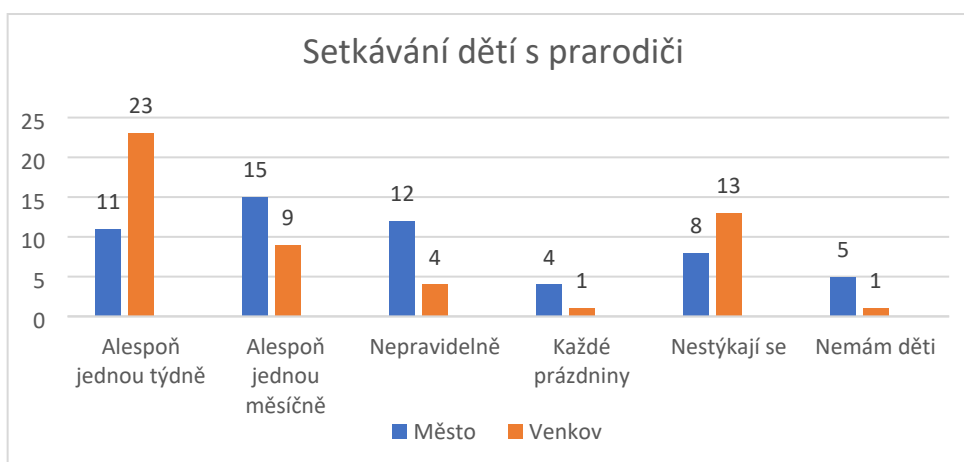
Zdroj: vlastní zpracování

V grafu číslo 15 můžeme vidět, že děti venkovských respondentů se s prarodiči stýkají častěji než děti respondentů z města, konkrétně 43,4 % dotazovaných zvolili odpověď Alespoň jednou týdně, což znamená jednou týdně a více. Může to být dáno právě tím, že respondenti z venkova bydlí blíže svým rodičům (prarodičům dětí) viz graf č. 14. Do

setkávání prarodičů s vnoučaty se také promítla data z grafu č. 13, kde většina respondentů uvedla, že využívají/využívali hlídání dětí babičkou a dědou.

Zkoumány byly také důvody nestýkání prarodičů s vnoučaty, a to konkrétně v otázce číslo 10. 21 respondentů z města a venkova uvedlo, že se děti s jejich prarodiči nestýkají. Nejčastějším důvodem byl fakt, že prarodiče dětí už nežijí. Tuto odpověď zvolilo 11 respondentů z venkova a 5 z města. 2 dotazovaní z venkova uvedli, že to neumožňuje zdravotní stav prarodičů a 3 respondenti z města uvedli, že důvodem jsou špatné vztahy.

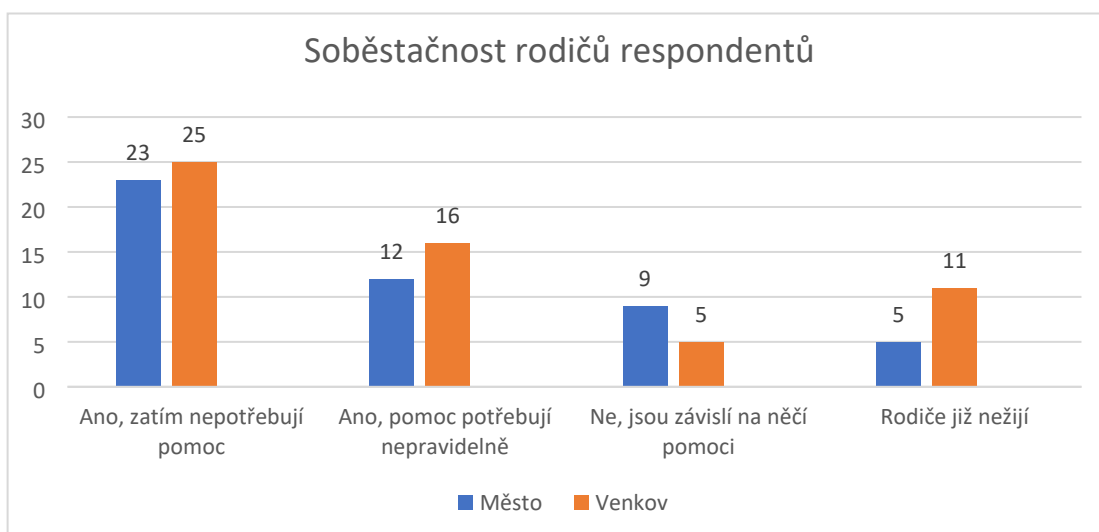
Graf 15-Setkávání dětí s prarodiči

Zdroj: vlastní zpracování

U otázky soběstačnosti rodičů respondentů není patrný žádný větší rozdíl. 45,3 % respondentů uvádí, že jejich rodiče jsou plně soběstační a nepotřebují zatím pomoc. Na setkávání vnoučat s prarodiči může samozřejmě působit mnoho faktorů, např. vzdálenost bydliště, viz graf 14, ale za významný faktor můžeme také považovat aktivitu prarodičů. Graf č. 16 potvrzuje fakt, že se prodlužuje délka života (většina respondentů je ve věku přes 40 let, což znamená, že jejich rodiče již jsou v pokročilém věku) a téměř polovina z dotazovaných uvedla, že jsou jejich rodiče stále soběstační. V posledních letech se již nesetkáváme s „klasickými“ prarodiči, kteří jsou staří, mají spoustu času a nevědí co s ním. Právě naopak. Senioři (prarodiče) zůstávají déle aktivní, např. do důchodu odcházejí později, ale i po následném odchodu do důchodu mají mnoho vlastních zájmů.

Graf 16-Soběstačnost rodičů respondentů

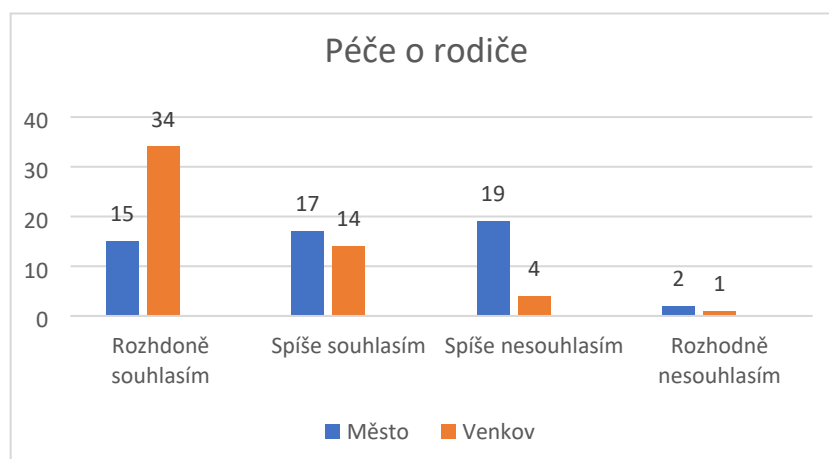

Zdroj: vlastní zpracování

Dále bylo v dotazníku uvedeno tvrzení: O rodiče, kteří potřebují pomoci, by se především měla starat rodina, u kterého měli respondenti vyjádřit svůj souhlas nebo nesouhlas. Významný rozdíl mezi městem a venkovem vidíme hned u první odpovědi Rozhodně souhlasím, kterou zvolila více než polovina dotazovaných z venkova, což také potvrzuje větší soudržnost. Z města tuto možnost zvolilo pouze 28,3 % respondentů.

Péčí rodiny o stárnoucí rodiče se zabývá Dudová, která ovšem upřednostňuje institucionální péči před péčí rodinnou. Vyplývá to z jejího výzkumu, ze kterého vychází, že péče rodiny s sebou nese spoustu rizik. Dále uvádí, že: *Zajistit důstojné stárnutí a umírání pro všechny není možné bez veřejné podpory reagující na různorodé životní situace*. (Dudová, 2015, s. 166-167) Tento přístup zřejmě neprosazují ani venkovští ani městští respondenti, protože jak u městských tak venkovských respondentů převažují souhlasné odpovědi.

Graf 17-Péče o rodiče

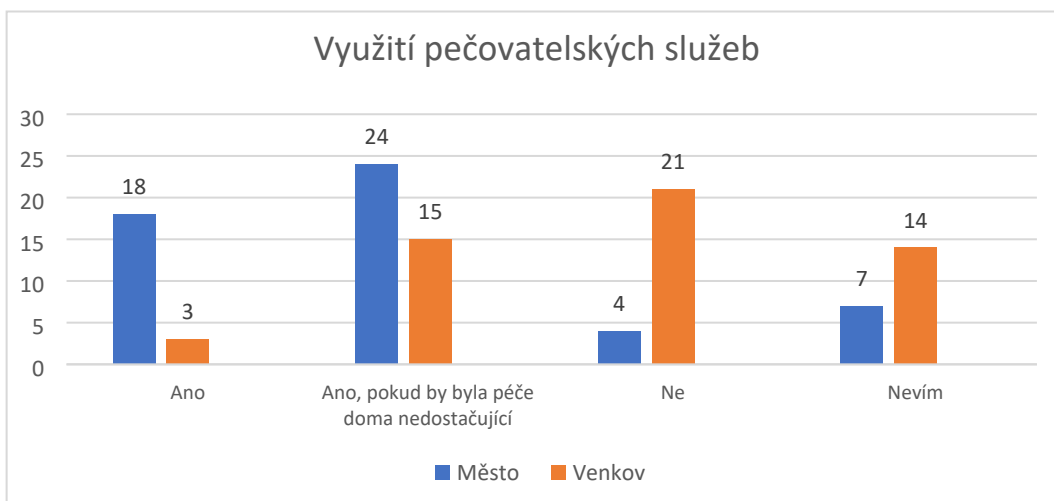
Zdroj: vlastní zpracování

Graf číslo 18 zobrazuje značné rozdíly mezi městem a venkovem v otázce využití pečovatelských služeb. Je zde vidět i velký rozdíl mezi daty z grafu číslo 19. Je zajímavé, že 15 respondentů z města rozhodně souhlasí s tvrzením, že o rodiče by se především měla starat rodina, ale pouze 4 respondenti z města uvedli, že by nevyužili pečovatelské služby. Dále také stojí za zmínku, že 24 dotazovaných z města by využila pečovatelské služby, ale pouze v případě, že by byla péče doma nedostačující, což znamená, že pečovatelské služby pro ně nejsou primární volbou. Stejný rozdíl v datech je u respondentů z venkova. 34 dotazovaných z venkova uvedlo, že rozhodně souhlasí s tvrzením, že o rodiče by se především měla starat rodina, ale u využití pečovatelských služeb dalo pouze 21 respondentů odpověď Ne.

V odpovědích hraje velkou roli to, zda se již respondent s danou situací setkal či nikoliv. Dále také záleží na zdravotním stavu rodičů, o které by se respondent staral/o které se stará. Respondent může prosazovat péči doma, ale pokud je zdravotní stav opravdu špatný, nezbývá mu nic jiného než péči přenechat institucím k tomu určeným.

Vzhledem k tomu, že většina respondentů uvedla, že jejich rodiče jsou soběstační a zatím nepotřebují pomoc, jejich odpovědi na pečovatelské služby jsou zatím zřejmě jen teoretické.

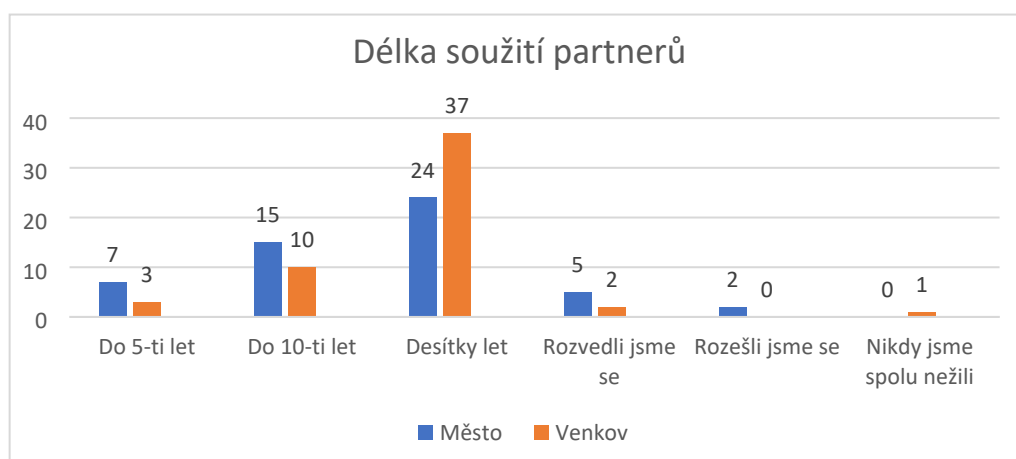
Graf 18-Využití pečovatelských služeb

Zdroj: vlastní zpracování

Ve výzkumném vzorku převažovali partneři, kteří spolu žijí desítky let. Konkrétně tuto odpověď uvedlo 69,8% obyvatel venkova a 45,3% obyvatel města. Odpověď do 10 let zvolilo celkem 25 respondentů, 15 z města (28,3 %) a 10 z venkova (18,9 %). Do 5 let spolu žije 10 respondentů, 7 z města a 3 z venkova. Možnost-rozvedli jsme se-uvedlo 5 respondentů z města a 2 z venkova. 2 respondenti z města uvedli možnost – rozešli jsme se – a 1 dotazovaný z venkova uvedl, že nikdy s partnerem nežil. U respondentů z venkova, dle zjištěných dat, převažuje dlouhodobé partnerství/manželství.

Graf 19-Délka soužití respondentů s jejich partnery

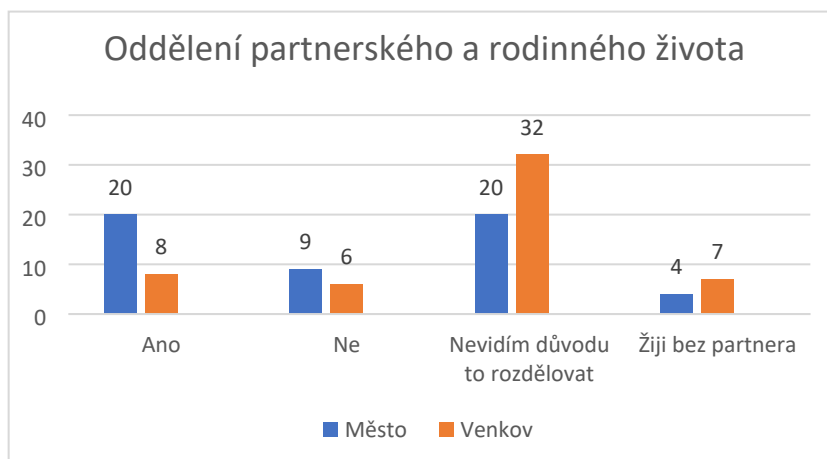
Zdroj: vlastní zpracování

K oddělení partnerského a rodinného života nevidí důvod 20 respondentů z města a 32 respondentů z venkova. V literatuře je naopak uvedeno, že právě partnerský subsystém je nejdůležitější a děti by k němu neměly mít přístup. Partnerství/manželství dává dětem vzor

pro jejich vývoj. Často je partnerství/manželství považováno za bezúdržbové, což je chyba, které by se partneři/manželé měli vyvarovat. (Mikulková, 2015, s. 33-36)

Můžeme tedy říci, že 52 respondentů z města i venkova považuje partnerství/manželství za bezúdržbové, protože ho mají automaticky spojeno s rodinným životem.

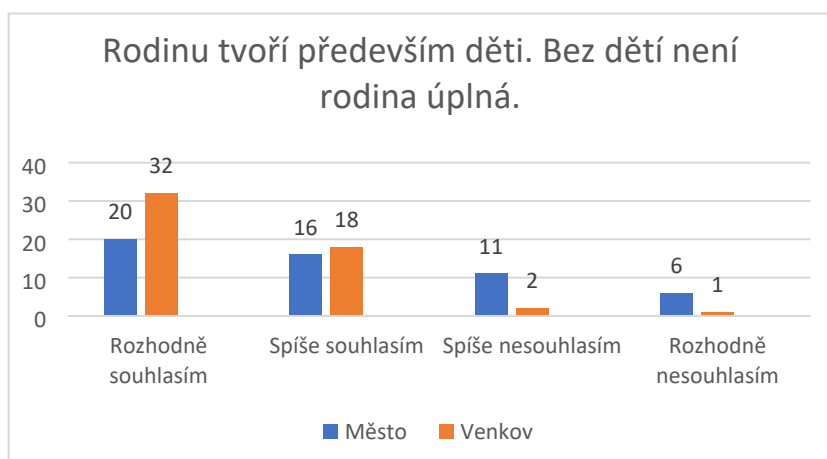
Graf 20-Oddělení rodinného a partnerského života

Zdroj: vlastní zpracování

Další otázkou v dotazníku bylo tvrzení: Rodinu tvoří především děti. Bez dětí není rodina úplná. Respondenti měli zvolit, zda souhlasí či nesouhlasí s daným tvrzením. U respondentů z venkova jsou data z grafu č. 21 totožná s daty z grafu 20. 32 respondentů rozhodně souhlasí s tvrzením, že bez dětí není rodina úplná a 32 respondentů z venkova nevidí důvod rozdělovat partnerský a rodinný život, což znamená, že rodiny z venkova jsou orientovány spíše na děti a opomíjejí partnerský/manželský život. U respondentů z města také převládají, u tohoto tvrzení, souhlasné odpovědi, ale u předchozí otázky zvolili spíše odpovědi Ano, Ne než nevidím důvod to rozdělovat. Takže městské rodiny považují za základ rodiny děti, ale zároveň se snaží rozdělovat svůj rodinný a partnerský život.

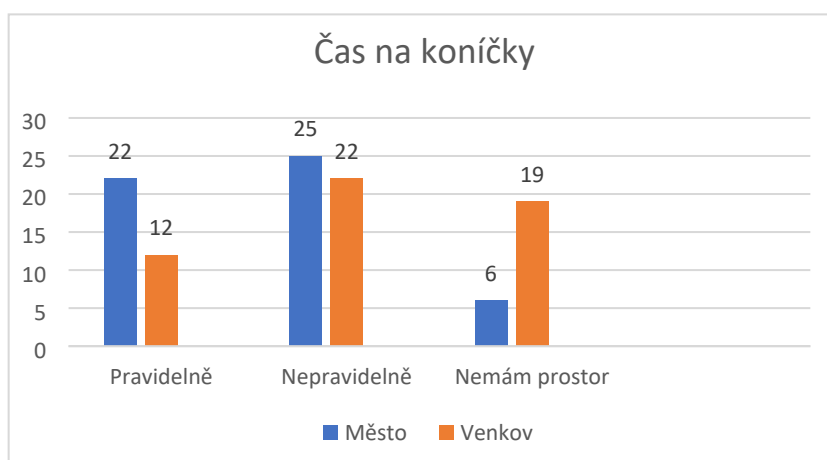
Graf 21-Tvrzení o rodině

Zdroj: vlastní zpracování

Poslední výzkumný předpoklad se týkal volného času. Graf 22 znázorňuje, jak často mají dotazovaní čas na své koníčky. Mezi městem a venkovem je patrný větší rozdíl u odpovědi Nemám prostor, kde jasně převažují venkovští respondenti o 13 odpovědí. 35,9% respondentů z venkova nemá na své koníčky prostor. Pravidelně má čas na své koníčky 41,5% respondentů z města a 22,6 % z venkova. Odpověď nepravidelně uvedlo 47,2 % dotazovaných z města a 41,5 % z venkova. Na venkově převažují odpovědi nepravidelně nebo nemám prostor, důvodem může být opět již zmiňované dojíždění, kterému musí obyvatelé venkova přizpůsobovat všechny své aktivity. U města můžeme sledovat soudobý trend zaměřování se spíše na jednotlivce v rodině než na rodinu jako celek. Pouze 6 respondentů z města uvedlo, že na své koníčky nemá prostor, což znamená, že si většina respondentů z města vyhrazuje čas (ať už pravidelně nebo nepravidelně) na své koníčky.

Graf 22-Čas na koníčky

Zdroj: vlastní zpracování

Další otázka v dotazníkovém šetření byla otevřená otázka týkající se činností, které respondenti dělají společně jako rodina. U této odpovědi mělo být uvedeno 159 aktivit od respondentů z venkova (53 respondentů z venkova a každý měl uvést 3 aktivity), ale v dotazníku se jich objevilo 150, z čehož vyplývá, že někteří respondenti vypsali u této otázky méně než 3 aktivity. Důvodem může být to, že jako rodina nedělají společně tolik činností nebo prostě jen nechtěli vypsát 3 aktivity. Venkovští respondenti uvedli celkem 34 aktivit, mezi kterými se nejvíce vyskytovala aktivita péče o zahradu, kterou do dotazníku uvedlo 24 respondentů. Druhou nejvíce volenou činností bylo sledování TV, která se objevila ve 14 dotaznicích, a třetí nejvíce zastoupenou aktivitou byly výlety, které byly uvedeny ve 13 dotaznicích. Dále se v dotazníku objevila odpověď dovolená, kterou uvedlo 9 respondentů, dále procházky a práce kolem domu, které vypsalo 7 obyvatel venkova.

Respondenti z města uvedli celkem 50 aktivit, ale v dotaznicích se objevilo pouze 140 odpovědí ze 159. Stejně jako na venkově, tak i ve městě někteří respondenti vypsali méně než 3 aktivity. U dotazovaných z města byla nejvíce v dotaznicích zastoupena odpověď výlety, kterou zvolilo 12 respondentů, dále to byla aktivita procházky, kterou jako společnou činnost uvedlo 11 respondentů. Třetí nejfrekventovanější činností byla dovolená, kterou uvedlo 9 respondentů. Další aktivity, které se objevily ve více případech, byly např. společné večere, které uvedlo 8 respondentů nebo sledování TV, které uvedlo 7 respondentů. Dotazovaní z města uvedli více aktivit než dotazovaní z venkova a výsledky jsou proto různorodější a počet respondentů u aktivit není příliš velký.

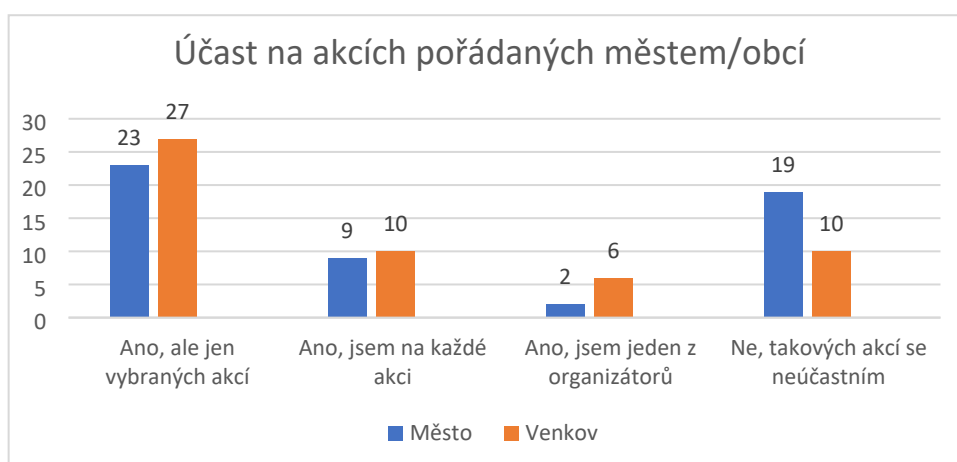
Některé aktivity se objevily jak u respondentů z města, tak u respondentů z venkova. Mezi společnými aktivitami byly: sledování TV, péče o zahradu, společné večere, domácí práce, sport, jízda na kole, výlety, nákupy, návštěva příbuzných, dovolená, společné večery, společné obědy, deskové hry, procházky, venčení psů, hlídání vnoučat, návštěva přátel, netrávíme společně čas, oslavy, volné chvíle, trávení času s dětmi a hraní s dětmi.

Respondenti z venkova dále uvedli aktivity, které se neobjevily u respondentů z města, a to: hospoda, péče o domácí zvířata, jsme spolu stále – více generační bydlení, práce kolem domu, cvičáky se psy, fotbal, zdobení vánočního stromku, práce a hokejová utkání. Zajímavá odpověď, kterou uvedli 3 respondenti z venkova, ale nikdo z města, byla péče o rodiče. Spolu s odpovědí jsme spolu stále, to opět poukazuje na větší generační soužití na venkově. Tyto odpovědi z města nevypsal ani jeden respondent.

Naopak respondenti z města vypsali další možnosti, které se nevyskytovaly u respondentů z venkova, jako jsou např. víkendy na chalupě, kino, společenské akce, divadlo nebo kroužky pro rodiče s dětmi. Město nabízí pro své obyvatele více možností, jak trávit volný čas. Je tedy jasné, že respondenti z města vypsali více rozmanitějších aktivit.

Poslední otázkou dotazníku byla otázka, zda se respondent účastní akcí, které pořádá město/obec ve kterém žije. Z grafu je patrné, že obyvatelé obcí, se takových akcí účastní více než respondenti z města. Opět může být důvodem to, že město nabízí spoustu jiných aktivit, které jsou pro respondenty třeba zajímavější než akce organizované městem.

Graf 23-Účast na akcích pořádaných městem/obcí

Zdroj: vlastní zpracování

6 Výsledky a diskuse

Cílem práce je zjistit a popsat rozdíly mezi městskou a venkovskou rodinou. V současné době je poněkud obtížné tyto rozdíly najít. Z tohoto důvodu byla v práci použita technika focus group, která umožnila rozšíření dosavadních znalostí o zkoumaných oblastech a následné sestavení dotazníku, který odráží problémy/rozdíly venkovským a městských rodin. Pokud by technika focus group použita nebyla, dotazník by byl postaven na zcela jiných otázkách, které by příliš neodrážely život městských a venkovských respondentů ve zkoumané oblasti. Teoretická východiska mi sice nastínila rozdíly venkovských a městských rodin, ale zároveň se jednalo o rozdíly, které nejsou specifické pro konkrétní obec nebo město. Znalost zkoumaného prostoru mi umožnila vybrat z literatury několik rozdílů mezi městskou a venkovskou rodinou, ale konkrétní podoba otázek byla stanovena až na základě focus group. Fokussní skupiny musely být realizovány online, což může mít také vliv na data z nich získaná. Skupiny musely být sestaveny dle účastníků, kteří disponují počítačem nebo chytrým telefonem. Také online prostředí může vyvolat u členů skupiny ne příliš důvěryhodné prostředí.

Dotazník u některých otázek obsahuje větší množství odpovědí, což odráží rozmanité uspořádání soudobé rodiny a v některých případech ani nebylo možné postihnout všechny alternativy odpovědí. Z tohoto důvodu byla u každé otázky uvedena možnost volné odpovědi, kterou několik respondentů využilo např. u otázky důvodu nástupu nejmladšího dítěte do školky. Této odpovědi využil jeden respondent z celého výzkumného vzorku, který uvedl, že jeho děti nikdy do školky nechodily. Jednalo se o respondenta z města ve věkové kategorii 60 a více let. Tento respondent jako jediný neodpovídá výzkumným předpokladům.

Pro výzkum jsem si zvolila obec a město, které od sebe nejsou příliš vzdálené. Zajímavé ovšem je, že i přes tento fakt, zde jsou rozdíly mezi městskou a venkovskou rodinou patrné. Pokud by byl výzkum realizován v jiné oblasti např. dále od hlavního města, data by byla pravděpodobně rozdílná. Výsledek výzkumu je silně ovlivněn místem jeho realizace. Z tohoto důvodu se také výsledky výzkumu mohou lišit od teoretických východisek.

První výzkumná hypotéza byla potvrzena a koresponduje s dílem Pavla Šaradína, který uvádí, že návrat žen z venkova po rodičovské dovolené zpět do práce ovlivňuje právě jejich místo bydliště. Z výzkumu vyplynulo, že se matky venkovských dětí vrací později do práce po rodičovské dovolené než ženy z města, ale na druhou stranu nezůstávají doma v době, kdy dítě chodí do školky. Můžeme tedy říci, že rodiny jak venkovské, tak městské

plní ekonomickou funkci rodiny. Bylo by zajímavé toto téma prozkoumat více, ale to by již muselo být předmětem samostatné práce.

Druhá výzkumná hypotéza, která byla také potvrzena, obsahovala téma generační soudržnosti, konkrétně setkávání prarodičů s vnoučaty, které Kuchařová považuje za důležité z hlediska výchovy dětí. Setkávání prarodičů s vnoučaty má spoustu kladů, ale přesto se čas, který tráví spolu, snižuje. (Kuchařová, a další, 2019, s. 198) Pokud toto zjištění promítneme do diplomové práce, zjistíme, že je tento trend typičtější spíše pro obyvatele zkoumaného města než venkova, což může dokazovat to, že novodobé trendy se na venkov dostávají později. Mezigenerační soudržnost byla v práci zkoumána také z hlediska péče o rodiče respondentů. Na rozdíl od předchozího souladu s literaturou se výsledek mého výzkumu rozchází z tvrzení, které vyplývá z výzkumu Dudové, která tvrdí, že by péče o seniory měla být spíše institucionální než rodinná. (Dudová, 2015, s. 166-167) Tohoto názoru nejsou respondenti z venkova ani z města. Ale jak již jsem uvedla v předchozí kapitole, může to být tím, že většina respondentů tyto záležitosti ještě nemusela řešit. Je více než pravděpodobné, že pokud by se výzkum zaměřil pouze na respondenty, jejichž rodiče soběstační nejsou, výsledky by byly zcela jiné.

Třetí výzkumná hypotéza, která byla také potvrzena, se zaměřovala na partnerský a rodinný život. Je zajímavé, že většina respondentů uvedla, že tyto dvě sféry nerozděluje, protože k tomu nevidí důvod. Tento názor je v rozporu s mnoha autory. Např. Frank Peschel uvádí, že partnerské soužití je, většinou z nedostatku času, hrubě zanedbáváno, což může vést až k partnerské krizi, která se dále odráží do rodinného soužití a může vyústit až v narušení vztahu s dětmi. (Peschel, 2004) O stabilitě rodiny spojené s partnerstvím hovoří i Mikuloková, která uvádí, že je velmi důležité, aby manželé/partneři si na sebe našli několik minut, kdy neřeší provozní problémy rodiny, ale věnují se sami sobě, protože to napomáhá ke stabilitě rodiny. (Mikuloková, 2015, s. 33-36) Dle mého názoru problém oddělení partnerského a rodinného života se ve značné míře objeví ve chvíli, kdy děti odejdou z domova a manželé/partneři zjistí, že jejich vztah byl dlouhou dobu zanedbáván.

Poslední výzkumná hypotéza byla jako jediná zamítnuta. Hypotéza se zaměřila na volný čas, respektive na aktivity, které spolu dělají respondenti jako rodina. Dotazovaní z venkova uváděli aktivity, které se většinou opakovaly u více respondentů a většinou byly realizovány doma. Důvodem může být opět to, že obyvatelé venkova musí za vším dojíždět, takže proto volný čas raději stráví doma. Nebo také důvodem může být fakt, že obec nenabízí

tolik aktivit jako město. Zajímavé byly také odpovědi týkající se koníčků respondentů. Dnešní doba nabízí jak pro rodiny, tak jednotlivce obrovské množství aktivit, které je možné dělat. V současnosti se mluví o individualizované rodině, což znamená, že spolu rodina netráví příliš mnoho času, ale spíše se každý zaměřuje na své koníčky. (Kolařík, 2016, s. 18) To můžeme ve výzkumu opět pozorovat spíše u respondentů z města. Otázkou je z jakého důvodu nemají respondenti z venkova prostor pro své koníčky. Pokud bych výzkum dělala znovu, tuto otázku bych určitě do dotazníku zahrnula.

7 Závěr

Tato diplomová práce se věnovala rozdílům mezi městskými a venkovskými rodinami. V dnešní době se setkáváme spíše s názorem, že se rozdíly mezi městem a venkovem stírají. Přesto tato práce vyhledala rozdíly mezi městskými a venkovskými rodinami a následně některé z nich výzkumem potvrdila. Rozdíly byly nalezeny v oblasti sladění práce a péče o rodinu, rodinných vztahů a trávení volného času.

V teoretické části byly uvedeny významné teorie rodiny, téma partnerství/manželství a rodičovství a také mezigenerační vztahy a péče o seniory. Dále byla v teorii uvedena kapitola soudobé rodiny, která se věnovala tomu, jak můžeme rodinu definovat a jaké plní funkce. V této kapitole také nebylo opomenuto téma trendů současné rodiny a také zde byla zmíněna problematika krize rodiny. Nedílnou částí teoretické části je také vymezení města a venkova a charakteristika městské a venkovské společnosti. Poslední kapitolou teoretické části je kvalita života, která zahrnuje sladění práce a rodiny, což je problém, který řeší téměř každá rodina v určitém rodinném cyklu, rodinné vztahy a trávení volného času.

Teoretická východiska poskytla poznatky, na základě kterých mohly být vytvořeny čtyři výzkumné hypotézy, které byly následně vlastním výzkumem ověřovány. Výzkumné šetření, které si kladlo za cíl zjistit rozdíly mezi městskými a venkovskými rodinami, začalo fokusními skupinami. Data z této kvalitativní výzkumné techniky byla použita pro sestavení standardizovaného dotazníku, který byl následně distribuován do zkoumané obce a zkoumaného města. Výzkumný vzorek tvořilo 53 respondentů z města a 53 respondentů z venkova.

Vlastním výzkumným šetřením bylo zjištěno, že se městské a venkovské rodiny liší v oblasti sladění práce a péče o rodinu, generační soudržnosti a rozdělení partnerského a rodinného života.

Městské a venkovské rodiny se liší v době, kdy nastupuje matka dětí do práce po mateřské dovolené. Respondenti z města uváděli dřívější nástup ženy do práce po rodičovské dovolené a zároveň dřívější nástup dítěte do školky, na rozdíl od respondentů z venkova. Matky venkovských dětí sice nastupují, po rodičovské dovolené později do práce než ženy z města, ale většina již nastupuje ve chvíli, kdy dítě chodí ještě do školky. Důvodem může být obtížné dovážení dětí do školek, které je problémem převážně u venkovských rodin.

Dále byly v práci potvrzeny rozdíly v oblasti rodinné soudržnosti. Jako více soudržné se prokázaly rodiny z venkova, které se častěji stýkají se svými rodiči (prarodiči dětí).

Součástí této výzkumné hypotézy byly také otázky na péči o rodiče respondentů. Je zajímavé, že jak u respondentů z města, tak u respondentů z venkova převažoval názor, že o rodiče, kteří potřebují pomoci, by se měla především starat rodina, ale v rozporu s tímto tvrzením byly jejich odpovědi na otázku, zda by využili pečovatelské služby, kdy volili spíše souhlasné odpovědi.

Další rozdíl, který byl v praktické části ověřován, se týkal rozdělení partnerského a rodinného života. U venkovských respondentů, na rozdíl od respondentů z města, jasně převládal názor, že nevidí důvod k tomu, tyto dvě sféry oddělovat. Překvapivé také je, že jak respondenti z města, tak respondenti z venkova uvedli, že si myslí, že základem rodiny jsou především děti a bez nich není rodina úplná, ale zároveň dotazovaní z města uvedli, že se snaží rozdělovat rodinný a partnerský život.

Posledním výzkumným předpokladem, který nebyl jako jediný potvrzen, ověřoval rozdíl v trávení volného času rodin z města a venkova. Velmi kladným zjištěním je, že respondenti z venkova již netráví svůj volný čas pouze činnostmi doma, ale např. se zapojují do akcí pořádaných obcí, ve které žijí více než respondenti z města.

Dle mého názoru byly cíle této práce splněny. I přes vyrovnávání se venkova s městem, můžeme stále nalézt odlišnosti, jen tyto rozdíly nejsou vidět na první pohled, jako tomu bylo dříve. Každá rodina, ať už má zázemí ve městě či na venkově, je souborem jedinečných osobností, které se mohou od sebe lišit. U tohoto tématu velmi záleží na místě, kde je výzkum realizován, jak již bylo zmíněno v diskusi, a také na pochopení zdejší společnosti a jejich problémů. I z těchto důvodů jsem v práci volila kombinaci kvalitativního a kvantitativního sběru dat. Pochopení určitých rozdílů ve společnosti, je pro mě, jako pro budoucí absolventku oboru Veřejná správa a regionální rozvoj, klíčové.

8 Seznam použitých zdrojů

Citovaná literatura

- BALLNIK, Peter. *Otcem i po rozvodu*. Praha: Portál, 2012. 256 s. ISBN 978-80-262-0150-2.
- BORSCHIED, Peter. *Virus času: kulturní dějiny zrychlování*. Praha: Mladá fronta, 2007. Kolumbus. 483 s. ISBN 978-80-204-1419-9.
- BLAŽEK, Bohuslav. *Venkovy: anamnéza, diagnóza, terapie*. Šlapanice: ERA, 2004. 184 s. ISBN 80-86517-90-x.
- COVEY, Stephen R. *7 návyků spokojené rodiny*. Přeložil Petr SOMOGYI. Praha: Management Press, 2017. 392 s. ISBN 978-80-7261-482-0.
- DUDOVÁ, Radka. *Postarat se ve stáří: rodina a zajištění péče o seniory*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2015. Sociologické aktuality. 200 s. ISBN 978-8074-191-82-4.
- DUDOVÁ, Radka a Marta VOHLÍDALOVÁ. Rodina a rodičovství v individualizované společnosti. 2005, roč. 12, č.1, s. 1-3. [cit. 29. 07. 2020]. ISSN 1213-0028
- FAZIK, Alexander a Jan ŠTEMBERK, ed. *Aktuální problémy volného času a cestovního ruchu*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov ve spolupráci s katedrou společenských věd Vysoké školy obchodní v Praze, 2013. 200 s. ISBN 978-80-7415-076-0
- FUČÍK, Petr. *Rozvod a změny reprodukčních strategií*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 168 s. ISBN 978-80-210-6093-7.
- FUČÍK, Petr a Beatrice Elena CHROMKOVÁ MANEA, ed. *Rodičovské dráhy: dvacet let vývoje české porodnosti v sociologické perspektivě*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 190 s. ISBN 978-80-210-6551-2.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. 596 s. ISBN 80-7203-124-4.
- HALL, Suzanne. *City, Street and Citizen, The measure of the ordinary*. New York : Taylor&Francis Group, 2012. 176 p. ISBN 978-0-415-68865-9.
- HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 176 s. ISBN 978-80-7367-327-7.
- HÖHNE, Sylva. *Rodina a zaměstnání s ohledem na rodinný cyklus*. Praha: VÚPSV, 2010. 108 s. ISBN 978-80-7416-059-2.
- JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. 264 s. ISBN 978-80-247-3679-2.

- KELLER, Jan. *Dějiny klasické sociologie*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 530 s. ISBN 978-80-86429-52-6.
- KLUFOVÁ, Renata. *Demografický vývoj a typologie českého venkova v kontextu prostorových souvislostí*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 96-97 s. ISBN 978-80-7478-733-1.
- KLVAČ, Pavel, ed. *Lidé na venkově: Rural dwellers*. Drnovice: Občanské sdružení Drnka, c2011. 276 s. ISBN 978-80-904591-2-0.
- KOLAŘÍK, Marek, ed. *XIII. národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství: Partnerství a rodičovství - synergie a konkurence : sborník příspěvků ...* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 88 s. ISBN 978-80-244-5035-3.
- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- KUBÁTOVÁ, Helena. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). 272 s. ISBN 978-80-247-2456-0.
- KUCHAŘOVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). 300 s. ISBN 978-80-7419-275-3.
- MAJEROVÁ, Věra. *Sociologie venkova a zemědělství*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Credit, 2000. 246 s. ISBN 80-213-0651-3.
- MAJEROVÁ, Věra. *Český venkov 2006, Sociální mobilita a kvalita života venkovské populace*. Praha : Česká zemědělská univerzita, 2007. 127 s. ISBN 978-80-213-1631-7.
- MARHÁNKOVÁ HASMANOVÁ, Jaroslava. "Být dobrou babičkou" ? normativní očekávání spojená s rolí babičky v současné české rodině. *Sociologický časopis*, 2015, roč. 51, č. 5, s. 737-760. ISSN: 0038-0288
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. 360 s. ISBN 978-80-7429-797-7.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 161 s. ISBN 80-86429-19-9.

- WILKES KARRAKER, Meg, GROCHOWSKI Janet R.. *Families with futures: family studies into the 21st century*. London : Taylor & Francis Group, 2012. 424 p. ISBN 978-0-415-88556-0.
- MIKULKOVÁ, Milena. *Ruce hlavu vzhůru, rodiče!: na výchovu selským rozumem*. Praha: Grada Publishing, 2015. 224 s. ISBN 978-80-247-5606-6.
- MITCHELL, Eva. *Finanční podpora rodin s dětmi v České republice v evropském kontextu*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2010. 136 s. ISBN 978-80-7330-183-5.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie. 251 s. ISBN 80-85850-75-3.
- MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002. 208 s. ISBN 80-7178-624-1.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost. 2., upr. vyd.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 312 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- NERUDOVÁ, Liliana. Role otce v rodině. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. Roč.38/39. Řada sociálněvědná (G). Č.33. : Brno, Masarykova univerzita 1990. 41-50 s. ISBN 80-210-0318-9
- PADDISON, Ronan a Eugene MCCANN. *Cities & social change: encounters with contemporary urbanism*. Washington DC: SAGE, 2014. 288 p. ISBN 978-1-84860-110-9.
- PROCHÁZKA, Roman. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). 256 s. ISBN 978-80-247-4451-3.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). 260 s. ISBN 978-80-247-2594-9.
- SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). 226 s. ISBN 978-80-247-3850-5.
- SCHÄNZEL, Heike, CARR, Neil. *Children, families and Leisure*. UK: Routledge, 2016. 262 p. ISBN 978-1-138-64385-7.
- SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. 128 s. ISBN 8071782491.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny. 2., přeprac. vyd.* Praha: Portál, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7367-250-8.

SÝKOROVÁ, Dana. Změna sociologické perspektivy aneb od nukleární rodiny k širší rodině. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2006. 43-54 s. ISSN 1214-813X.

ŠAFR, Jiří, Tereza BARIKZAHYOVÁ, Magdaléna GORČÍKOVÁ, Julia HÄUBERER, Věra PATOČKOVÁ, Ondřej, ŠPAČEK. *Mechanismy mezigenerační reprodukce nerovností*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2012. 166 s. ISBN 978-80-7330-188-0.

ŠARADÍN, Pavel. 2016. Postavení žen na venkově. *Zpravodaj venkova*. 2016, č. 215.

ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie. VI*, Praha: Karolinum, 2014. 402 s. ISBN 978-80-246-2558-4.

VACKOVÁ, Barbora, Lucie GALČANOVÁ, Michaela KVAPILOVÁ BARTOŠOVÁ a Lukáš KALA. *Sami doma: bydlení, práce a vztahy lidí žijících v jednočlenných domácnostech*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. 264 s. ISBN 978-80-7465-185-4.

JUREČKA, Václav. *Mikroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2018. Expert (Grada). 400 s. ISBN 978-80-271-0146-7.

Legislativní zdroje

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Internetové zdroje

Akademie věd ČR; Masarykova univerzita. Proměny české společnosti. *Jak češi tráví čas?* [Online] 20. červen 2016. [Citace: 20.06. 2020.]. Dostupné z: https://www.promenyceskespolecnosti.cz/aktuality/aktualita22/Jak_Cesi_travi_cas_TK_20-06-2016.pdf.

Program Pestrá Krajina – Asociace soukromého zemědělství ČR. – *Asociace soukromého zemědělství ČR*. [Online] 1998 [Citace: 28.09. 2020.]. Dostupné z: <https://www.asz.cz/cs/program-pestra-krajina/>

Český statistický úřad. 2014. Nesezdané soužití. *Český statistický úřad*. [Online] 30. červen 2014. [Citace: 06.06. 2020.].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20541791/170227-14.pdf/27ebcd5e-95ba-4ef4-8c65-c2a9bc58f9d8?version=1.0>.

Český statistický úřad | ČSÚ [online]. [cit. 18. 09. 2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/91917384/1300691901.pdf/66c44b38-fd04-4e0b-a944-e6e43ca0855c?version=1.2>

Český statistický úřad. Veřejná databáze. *Velikostní skupiny obcí*. [Online] 2019. [Citace: 17.06. 2020.]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objektparametry&z=T&f=TABULKA&sp=A&skupId=746&katalog=30829&pvo=RSO08b&str=v394>.

FIŠEROVÁ, Vlasta. Rodina. *Sociologická encyklopedie*. [Online] 10. listopad 2018. [Citace: 01.06. 2020.] <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>.

GRZYWE BAGAROVÁ, Martina. Moderní obec. *Trávení volného času*. [Online] 9. květen 2001. [Citace: 20.06. 2020.]. Dostupné z: <https://www.moderniobec.cz/tema-traveni-volneho-casu/>.

JANÁK, Dušan. Sociologická encyklopedie. *Bláha Inocenc Arnošt*. [Online] 8. prosinec 2018. [Citace: 06.06. 2020.].

Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/B1%C3%A1ha_Inocenc_Arno%C5%A1t.

KOHOUTOVÁ, Iva. Nesezdaná soužití: hlavně ve velkých městech. *Český statistický úřad*. [Online] 20. prosinec 2014. [Citace: 14.07. 2020.]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/a50041548c>.

KOTOWSKÁ, Irena E., a další. Eurofound. *Family life and work*. [Online] 2010. [Citace: 08.06. 2020.]. Dostupné z: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2010/02/en/1/EF1002_EN.pdf. ISBN 978-92-897-0865-4.

ČT 24. Krize rodiny? Možná jde jen o proměnu. Otázka ale zní, jak se s ní vypořádat – ČT24 – Česká televize ČT24 — *Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR* — Česká televize [online]. [Citace: 03.08. 2020]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/1975267-krize-rodiny-mozna-jde-jen-o-promenu-otazka-ale-zni-jak-se-s-ni-vyporadat>

KUCHAŘOVÁ, Věra, a další. Zpráva o rodině. *Ministřtvo práce a sociálních věcí*. [Online] 2017. [Citace: 14.07. 2020.]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/578124/Zprava_o_rodine.pdf/7e790f82-3a57-f621-09b5-80e52aa59c31.

MUSIL, Jiří. Město. *Sociologická encyklopedie*. [Online] 10. listopad 2018. [Citace: 06.07. 2020.]. Dostupné z: [https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/M%C4%9Bsto_\(MSgS\)](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/M%C4%9Bsto_(MSgS)).

Sociologie města. *Sociologická encyklopedie*. [Online] 4. březen 2018. [Citace: 12.06. 2020.] https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_m%C4%9Bsta.

PERLÍN, Radim. Deník veřejné správy. *Vymezení venkovských obcí v Česku*. [Online] 2009. [Citace: 01. 02. 2021]. Dostupné z: <http://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6384068>

PERLÍN, Radim. Ministerstvo vnitra České republiky. *Problematika malých obcí*. [Online] 2010. [Citace: 08.06. 2020.]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=35321&doctype=ART&>.

PERLÍN, Radim, KUČEROVÁ, Silvie, Rita, KUČERA, Zdeněk. Typologie venkovského prostoru Česka. *ResearchGate | Find and share research* [online] 2009. [Citace 01.02. 2021]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/279511961_Typologie_venkovskeho_prostoru_Ceska

PESCHEL, Frank. Rodinný život a partnerské vztahy. *Antroposofia – Úvodní stránka* [online] 2004. [Citace 01.03. 2021]. Dostupné z: http://antroposof.sk/diela_pc/peschel_rodinny_zivot.pdf

SOKOL, Jan. Rodina v proměnách společnosti. *Jan Sokol*. [Online] 10. prosinec 2017. [Citace: 12.06. 2020.]. Dostupné z: <http://www.jansokol.cz/2017/12/rodina-v-promenach-spolecnosti/>.

ŠIMKOVÁ-KOUTOVÁ, Radka. Šance dětem. *Rodina, to je i babička a dědeček*. [Online] 7. květen 2020. [Citace: 06.07. 2020.]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/rodina-to-je-i-babicka-a-dedecek-220.html>

ŠMOLKA, Petr. Jak rodina tráví svůj volný čas? – Vitalia.cz. *Vitalia – chytré na život*. [Online] 2009 [Citace: 23.09.2020]. Dostupné z: <https://www.vitalia.cz/tiskove-zpravy/petr-smolka-jak-rodiny-travi-svuj-volny-cas/>

ŠULOVÁ, Lenka. Rodina a rodičovství - současné projevy v ČR. *Nadace Sirius*. [Online] 1. červen 2016. [Citace: 14.07. 2020.]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/konference/4_Prof-PhDr-Lenka-Sulova-CSc-Rodina-a-rodicovstvi-soucasne-projevy-v-CR.pdf.

WIRTH, Louis. The American journal of sociology. *Urbanism as a way of life*. [Online] 1983 [Citace: 02.02. 2021]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/2768119?seq=1#metadata_info_tab_contents

9 Přílohy

DOTAZNÍK

Výzkumný problém: Čím se liší venkovská rodina od městské?

Dobrý den, jmenuji se Anna Vysušilová a jsem studentkou České zemědělské univerzity, Provozně ekonomické fakulty. Prosím o vyplnění dotazníku, který se týká dnešní rodiny. Dotazník je anonymní a jeho výsledky budou použity při zpracování mé diplomové práce.

U každé otázky prosím zvolte jen jednu odpověď nebo odpověď doplňte, je-li to u otázky vyžadováno. Ke všem otázkám se můžete i vyjádřit na řádek pod otázkou.

Pokud budete mít zájem o výsledky výzkumu, můžete mě kontaktovat na emailové adrese: anna.penickova@post.cz. Předem děkuji za Váš čas a ochotu!

Osobní údaje:

Jste:

- a) muž
- b) žena

Kolik je Vám let?

- a) 18-29 let
- b) 30-39 let
- c) 40-49 let
- d) 50-59 let
- e) 60 a více let

Kde jste vyrůstal/a do 18 let?

- a) ve městě
- b) na venkově
- c) kombinovaně

Kde máte trvalé bydliště?

- a) na venkově
- b) ve městě

Jaký je Váš rodinný stav?

- a) svobodný/á
- b) ženatý/vdaná
- c) vdovec/vdova
- d) rozvedený/á
- e) partner/partnerka

Jiné:.....
.....

Kolik máte dětí?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5 a více
- f) nemám děti

Nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) středoškolské bez maturity
- c) středoškolské s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

Jste zaměstnán/a?

- a) ano
- b) ne
- c) jsem na mateřské/rodičovské dovolené
- d) jiná možnost, vypište

Jiné:.....
.....

1. V kolika letech nastupovalo Vaše nejmladší dítě do školky?

- a) 3-4 roky
- b) 5-6 let
- c) ještě nechodí do školky
- d) nemám děti

Jiné:.....

.....

2. Mé nejmladší dítě šlo do školky z důvodu:

- a) (povinného) předškolního vzdělávání (1 rok)
- b) profesní kariéry
- c) finančního zabezpečení
- d) ještě nechodí do školky
- e) nemám děti
- f) jiné vypište

Jiné:.....

.....

3. Kolik let bylo Vašemu nejmladšímu dítěti, když jste nastupovala (nebo Vaše manželka/partnerka nastupovala) do práce po rodičovské dovolené?

- a) 3-4 roky
- b) 5-6 let
- c) 7-8 let
- d) 9-10 let
- e) více než 10 let
- f) momentálně jsem na rodičovské dovolené/momentálně je na rodičovské dovolené
- g) jsem v domácnosti/je v domácnosti
- h) nemám děti
- i) nevím, s partnerem/partnerkou jsme spolu nežili

Jiné:.....

.....

4. Byla jste/byla Vaše partnerka před mateřskou dovolenou zaměstnána?

- a) ano
- b) ne
- c) brigádně
- d) nemám děti
- e) v tu dobu jsme nebyli partnery

Jiné:.....

.....

5. Pracovala jste/Pracovala Vaše partnerka v době, kdy Vaše nejmladší dítě chodilo do školky?

- a) ano, pracovala
- b) ne, nepracovala
- c) ještě nechodí do školky
- d) nemám děti
- e) nežili jsme spolu v té době

Jiné:.....

.....

6. Je/Bylo pro rodinu obtížné dovážet děti do školek? Vyberte na škále od 1 do 6.

- a) Bez obtíží
- b) Spíše bez obtíží
- c) Nevím
- d) Spíše obtížné
- e) Velmi obtížné
- f) Netýká se mě

Jiné:.....

.....

7. Využíváte/Využívali jste hlídání Vašich dětí:

- a) babičkou a dědou
- b) chůvou
- c) jiného člena rodiny
- d) nemám děti
- e) hlídání jsme nevyužívali

Jiné:.....

.....

8. Žijí Vaši rodiče s Vámi v jednom domě/bytě?

- a) ano
- b) ano, ale pouze jeden z rodičů
- c) ne
- d) bydlí v blízkosti (do 5 km)
- e) rodiče již nežijí

Jiné:.....
.....

9. Jak často se Vaše děti stýkají s prarodiči?

- a) alespoň jednou týdně
- b) alespoň jednou měsíčně
- c) každé prázdniny
- d) nepravidelně
- e) nestýkají se
- f) jsem bezdětný/á

Jiné:.....
.....

10. Pokud se Vaše děti nestýkají s prarodiči, důvodem je:

- a) vzdálenost bydliště
- b) špatné vztahy
- c) neumožňuje to zdravotní stav prarodičů
- d) pracovní vytížení
- e) prarodiče dětí již nežijí

Jiné:.....
.....

11. Jsou Vaši rodiče v současné době soběstační?

- a) ano, zatím nepotřebují pomoc
- b) ano, pomoc potřebují nepravidelně
- c) ne, jsou závislí na něčí pomoci
- d) rodiče již nežijí

Jiné:.....
.....

12. Do jaké míry souhlasíte s následujícím tvrzením: O rodiče, kteří potřebují pomoci, by se především měla starat rodina.

- a) rozhodně souhlasím

- b) spíše souhlasím
- c) spíše nesouhlasím
- d) rozhodně nesouhlasím

Jiné:.....
.....

13. Využil/a byste pečovatelské sociální služby (terénní, pobytové) pro Vaše rodiče v pokročilém věku?

- a) ne
- b) ano
- c) ano, pokud by byla péče doma nedostačující
- d) nevím, záleželo by na situaci

Jiné:.....
.....

14. Jak dlouho žijete s manželem/manželkou, partnerem/partnerkou spolu?

- a) Do 5 let
- b) Do 10 let
- c) Desítky let
- d) rozvedli jsme se
- e) rozešli jsme se
- f) nikdy jsme spolu nežili

Jiné:.....
.....

15. Do jaké míry souhlasíte s následujícím tvrzením: Rodinu tvoří především děti. Bez dětí není rodina úplná.

- a) rozhodně souhlasím
- b) spíše souhlasím
- c) spíše nesouhlasím
- d) rozhodně nesouhlasím

Jiné:.....
.....

16. Daří se Vám oddělit partnerský a rodinný život?

- a) ano
- b) ne

- c) nevidím důvod to rozdělovat
- d) žiji bez partnera

Jiné:.....
.....

17. Máte čas na své koníčky?

- a) pravidelně
- b) nepravidelně
- c) na své koníčky nemám prostor

Jiné:.....
.....

18. Vypište tři nejčastější činnosti,
které děláte jako rodina společně:

- a)
- b)
- c)

Jiné:.....
.....

19. Účastníte se akcí, které jsou
pořádané obcí/městem ve kterém
žijete?

- a) ano, jsem na každé akci
- b) ano, ale účastním se jen
vybraných akcí
- c) ano, jsem jeden z organizátorů
- d) ne, takových akcí se neúčastním

Jiné:.....
.....